

DEMOSTHENES

BESZÉDEI.

GÖRÜGBÖL FORDITOTTA

TÉLFY JÁNOS,

EGYETEMI TANÁR, A PÁDUAI AKADEMIÁNAK ÉS A GÖRÜGORSZÁGI ARCHAEOLOGIAI TÁRSASÁGNAK ATHÉNEN LEVELEZŐ TAGJA.

PEST, 1862.
KIADJA LAMPEL RÓBERT.

19178

P e s t e n .

Nyomatott Beimel J. és Kozma Vazulnál 1861.

Bevezetés.

I.

Demosthenes életé.

A leghiresebb attikai szónok életrajzát megírák: Plutarch, a párhuzamos életekben (*βίοι παράλληλοι*); egy névtelen szerző a tiz szónok életében (*βίοι τῶν δέκα ῥητόρων*), mely szintén, de alaptalanul, Plutarchnak tulajdonittatik; — Libanius, híres görög rhetor (314—392 Kr. u.), Arany-szájú Szent Jánosnak és Nagy-Vazulnak barátja; — Zosimus Ascalonból; — Suidas és egy ismeretlen író ¹⁾. Halikarnasszi Dénes iratai: a régiek bírálata (*τῶν ἀρχαίων κρίσις*) vagy a régiek jellemi (*τῶν παλαιῶν χαρακτῆρες*) és Demosthenesnek szónoki hatalmáról (*περι τῆς λεκτικῆς Δημοσθένους δεινότητος*), becses adatokat tartalmaznak szónokunk életéről. Nagy részt azonban saját beszédeiből tanuljuk Demosthenes életét is-

¹⁾ Lásd Westermann *Βιογράφοι. Vitarum Scriptores graeci minores.*

merni. Äschines szónoklataiban is olvasunk ugyan Demosthenesre vonatkozó életrajzi adatokat, de ezek kevés hitelt érdemelnek, mert Äschines legnagyobb ellenfele volt Demosthenesnek.

Szónokunk atyja Demosthenes, Päänia községéből, a pandióni törzsből, nagy fegyvergyár birtokosa volt s ezért kardgyártónak is nevezték (*μαχαροποιός*). Nejével Kleobulával, Gylon leányával, nemzé 384-ben Kr. e., Athénben a mi szónokunkat Demosthenest, ki már hét éves korában árvaságra jutott, minthogy atyja 376-ban meghalt, körülbelül 14 talentumnyi (33,600 forintnyi) vagyont hagyván hátra. Ezen vagyon kezelését s özvegyét és árváit, mert egy öt éves leánya is volt, három gyámatyára bízta u. m. Aphobusra, nővérének fiára, — Demophonra, fivérének fiára, — s a pääniai Theripidesre, — gyermekkori barátjára, és pedig nagyon kedvező föltételekkel. De a lelkiismeretlen gyámatyák a helyett, hogy tíz év alatt a gondjaikra bizott vagyont szaporították volna, annyira megapasztották, hogy a nagykorúvá lett Demosthenesnek 70 mina értékű (2100 forint) vagyont adtak vissza az egész atyai hagyományból. Ennélfogva ő törvény elébe idézte a csalárd gyámatyákat s mindegyiktől 10 talentumot (24,000 ftot) követelt kártalanításul. De hogy perét sikerrel keresztülvigye, szüksége volt a 18 éves Demosthenesnek olyan férfira, a ki az örökösödési és gyámsági törvényeket alaposan ismeri s a ki őt a törvénykezési szónoklatban kiképezheti. Ő tehát Isäushoz fordult, a híres attikai szónokhoz,

a ki majdnem kizárólag örökösödési perekkel foglalkozott. Ezen férfiú négy évig oktatta Demosthenest a szónoklatban. Ekkor lépett föl először Demosthenes saját ügyében mint törvényszéki szónok az Aphobus elleni három beszédével, melyekből tudjuk, hogy Aphobus 10 talentumban elmarasztaltaték. Valószínű, hogy a többi két gyámatyát is hasonló ítélet sújtá, de az ezekre vonatkozó pertárgyalást nem ismerjük. Jóllehet azonban Demosthenes megnyerte a pört, még sem juthatott mindjárt vagyonához, mert Aphobus álszerződés alapján Onetorra ruházta minden birtokát, ez pedig erőszakkal gátolá Demosthenest az őt illető birtok átvételében; ezért most Onetor ellen kelle pört indítania, melyet az ellene mondott két beszédből ismerünk.

Szerencse talán Athénre, szerencse a görög irodalomra nézve, hogy Demosthenes ifju korában ilyen perekbe keveredett; mert ezóta jelen vala minden népgyűlési, minden törvénykezési tárgyalásnál, s haza jövéen ismételte emléjéből a hallott beszédek jogkérdéseit, az okoskodások lánczolatát s a mondatok szerkezetét, hogy ezen folytonos tanulmányok által magát tökéletes szónoknak képezze ki. Azonkívül szorgalmasan forgatta az athéni bölcsészek, szónokok, költők s történetírók munkáit, a mint ezt beszédei tanúsítják. Mert Demosthenes jól sejté, hogy annak, a ki Athénben valami nagyot akar teremteni, önmagában át kell élnie hazájának mivelődési menetét, hogy ismernie kell nemzetét, erényeit és fogyatkozásait, örömeit és szenvedéseit, tetteit és viszontagságait.

Legtöbbet kellett küzdenie saját természetével. Kiejtése nem volt tiszta s az R betűt sehogy sem tudta kimondani. Ő tehát szüntelenül kövccseket tett a szájába s így iparkodott R-betűs szavakat kimondani, miglen végtére diadalmaskodék. Szűk lélekzeten s hangja vékonyságán az által segített, hogy sebesen járkálva vagy hegynék menve egy húzomban törekedett költeményi darabokat elszavalni. S az illedelmes szónoki taglejtés megtanulására egy embermagasságu tükröt vett, mely előtt szokott elkészülni a nyilvános előadásra.

Fáradtságának jutalmát is aratta, mert a legjelentékesebb magán perekben hozzáfordultak a felek, hogy vagy helyettök szóljon a törvényszék előtt vagy pedig számukra védbeszédekert írjon, melyeket azután ők előadtak. De nyilvános perekben is, melyekben t. i. az államérdekeit kellett egyesek ellenében védelmezni, neki jutott a kitüntetés, hogy az állam igazait hatalmas szónoklatával megőrizze. S ezt oly önállóság tevő, hogy soha sem simult polgártársai szeszélyéhez, hanem mindig csak a jog és erény magasságára igyekezett őket fölemelni.

Mint politikai szónok 354-ben Kr. e. lépett föl először a népgyűlés előtt, midőn a perza király megtámadással fenyegette Görögországot. A király elteni teendőket előadva a Symmoriakról¹⁾ című beszédében, melyet a nép tapsokkal fogadott. Ez által megalapította államférfiúi hírét, melyet a reá-

¹⁾ V. ö. II. olynthi beszéd. 29. 1. —

következő politikai beszédei mindinkább megerősítettek. És méltán; mert minden szónoklatában a legjózanabb államtudomány elveit hirdette. Szabad legyen ezeket vázolnom. „Az államot nem kell keménységgel s önkénynyel, hanem törvények s a polgárság határozatai szerint igazgatni. Minden polgárt egyenlő jog s megszoríthatlan szólásszabadság illet. Ez biztosítja az állam tartósságát s megóvja hevenyészett fölforgatásoktól, melyeknek oligarchiák s kényuralmak folyvást kitétetvék. Az állam alapjait nem szabad megrendíteni; ezek pedig a törvények és ítélőszékek. Ha jóknak bebizonyult régi törvények gyöngítettnek vagy könnyelműleg megváltoztatnak, tönkre jut az állam, bár mennyire hatalmas is. Ha a birói eldöntésnek nincs foganatja, megsemmisül az alkotmány. A polgárság tisztje tehát őrködni a törvények fölött, hogy senki se támadja meg. De az egész államéletnek istenfélelmen, mérsékleten és erkölcsiségen kell alapulnia, s a jogszerűség iránti ellesszegülés minden rosznak a forrása. Régi sérelmek miatt a főnálló szerződéseket kétségbe vonni, semmi jót sem szül s végetlen bajakba bonyolít.“

Allamférfiúi s polgári érdemei alkalmul szolgáltak Ctesiphonnak 336-ban Kr. e. egy indítványával föllépni, mely szerint Demosthenes aranykoszorúval jutalmaztassék meg. Miután azonban Äschines, szónokunk legnagyobb ellene, ezen indítvány törvényszerűségét megtámadá, perre került a dolog, mely csak hat év múlva, 330-ban Kr. e., tárgyalattott a néptörvényszék előtt. Egész Görögország fe-

szültséggel várta Demosthenes védbeszédét. S a ki hallá vagy olvasá, nem győzte bámulni; mert ezen, a k o s z o r ú r ó l (*περὶ στεφάνου*) czimű beszéde valódi remekmű, melynél tökéletesebbet az emberi ékes-szólás még nem teremtet. Demosthenes fényes diadalt aratott s a vesztes Áschines bosszujában elhagyá a várost.

Azonban a keserűség pohara sem maradt el Demosthenes számára. Minden időben s minden országban voltak és vannak aljas lelkűek, kik a legjobb honfiakat gyanusítják és rágalmazzák. Így tévének Demosthenessel is a macedóni királyok párthi-vei, kik haragjokban, hogy a görög szabadsá-gért buzgó rendületlen hazafiságát meg nem tör-hetik, vádolták, ők a macedóni bérenczek, hogy a haza ellenségeitől ajándékokat fogadott el. S fájdalom, a per, mely 324-ben Kr. e. került tárgyalás alá, szerencsétlenül végződék Demosthenesre nézve. Az ármány győzelmeskedék, ő pedig 50 talentumnyi (120,000 forintnyi) birságra elítéltetvén, minthogy nem volt képes ezt lefizetni, börtönbe vették. Innen néhány nap múlva megszökvén, Áginában és Trözénben ette a számkivetésnek keserű kenyerét. De ott sem szűnt meg Athén érdekében működni; miért is az Athéniek Nagy-Sándor halála után (323-ban) ünnepélyesen visszahítták Demosthenest s határtalan örömrivalgásokkal fogadák a megérkezőt. Azonban jövő évben, midőn Antipater Athénbe nyomult, ismét kelle menekülnie, s Calauria szigetén, melyen Neptun temploma sérthetetlen menhelynek tartatott,

keresett biztonságot. De minthogy itt is üldözőbe vették Antipater kémei, mérég által véget vetett életének, october 12-én 322-ben Kr. e.

Calauria lakosai siremléket emelének az ő tiszteletére a templom kerületében. Az Athéniek pedig 280-ban Kr. u. érczszobrot állítanak neki a piacon s elhatározzák, hogy legidősebb rokona a prytaneumban ebédeljen s a színházban diszhelyen üljön; mert Demosthenes az athéni polgárság jótevője s bátor tanácsadója volt. Az érczszoborra ezen fölíratot vésették :

Hogyha eszeddel erőd lett volna Demosthen
egyenlő,

Helleneken nem uralg a macedóni hadur.

II.

Demosthenes beszédeinek osztályozása.

Ismert kiadásainkban Demosthenes beszédei nem következnek időrend szerint egymás után, a mint tartattak, hanem bizonyos osztályok szerint vannak rendezve; és pedig már a görög rhetorok kora óta. Az 1-ső osztályt képezik a tanácskozási beszédek (*Λόγοι συμβουλευτικοί*), melyek államügyeket tárgyalnak; ilyenek az 1—17. A 2-ikat a törvénykezések (*Λόγοι δικάσιμοι*), minők a 18—59. A harmadikat a kitüntetésiek (*Λόγοι επιδεικτικοί*). Ide tartozik a halotti beszéd a

10 DEMOSTHENES BESZÉDEINEK OSZTÁLYOZÁSA.

Chäroneánál elesett Athéniek emlékére s egy ugynevezett szerelmi beszéd. Valószínű azonban, hogy ezek nem folytak Demosthenes tollából. A többi beszédek között is találtak már a régi görög ítészek tizenötöt, melyek szerzőjének nem tartották Demosthenest. Ilyenek a 7-ik (Halonnezről), a 10-ik (Fülöpp elleni IV), a 17-ik (Nagy-Sándorral kötött szerződésekről), a 25- és 26-ik (Aristogiton elleni I. és II.), a 35-ik (Lacritus ellen), a 39-ik (Böötus ellen a névről), a 40-ik (Böötus ellen a hozományról), a 42-ik (Phänipp ellen), a 47-ik (Evergus és Mnesibul ellen), a 49-ik (Timotheus ellen), az 53-ik (Nicostrat ellen), az 56-ik (Dionysodor ellen), az 58-ik (Theocrin ellen) és az 59-ik (Neära ellen). Ide járulnak még a levelek és beszédbevezetések (*προοίμια*, *exordia*) Demosthenes neve alatt.

III.

Segéd munkák.

Schaefer: Apparatus criticus et exegeticus ad Demosthenem. Lipsiae et Londoni 1824—1827. 14 $\frac{1}{2}$ tallér.

Schaumann: Prolegomena ad Demosthenem, sive de vita et orationibus Demosthenis. Primsilavie 1829. $\frac{1}{3}$ tallér.

Scholt en: disquisitio de Demostheneae eloquentiae caractere. Trajecti ad Rhen. 1835. 1 tallér.

Westermann: Quaestionum Demosthenicarum Partic. I—IV. Lipsiae 1830, 1831, 1837. $2\frac{5}{8}$ tallér.

Schaefer: Demosthenes und seine Zeit. Leipzig 1856—1858. Három kötet 7 tallér.

IV.

Rendezés.

Demosthenes beszédeiből némelyek szakaszok, mások a régi kiadások lapszámai szerint szoktak idézni. Ezért szükségesnek tartám a szakaszok számát a szövegbe, a régi lapszámot pedig a lapok széleire helyezni.

I.

Demosthenes I. olynthi beszédének tartalma Libanius szerint.

1. Olynth Thráciának városa volt, melynek lakosai görög származásuak az euböai Chalcisból. Chalcis pedig az Athéniek gyarmata. — Olynth háborúi számosak és dicsőek; mert a Hellenek fölött uralkodó Athéniakkal is visele hajdan háborút, majd a Lacedämonokkal is. Idővel nagy hatalomra vergődött és a rokon városokon uralkodott; mert Thráciában sok Chalcisbeli nemzetség tartózkodik vala. — Az Olynthiaiak Fülöppel, a Macedónok királyával, szövetségre lépven s vele az Athéniek ellen eleinte harczolván, miután a Macedónoktól részint Anthemuntot, a Macedónok és Olynthiaiak közötti vitás várost, részint Potidäát megkapták, melyet Fülöpp az Athéniek birtokából ostrommal bevevén az Olynthiaiaknak átada, később gyanakodni kezdenek a király ellen, látván az ő gyors és nagy növekedését, s hűtlen lelkét. Meglesvén tehát az időt, midőn ő távol volt, követeket küldének az Athéniakhoz s megszünteték velők a háborút a Fülöppel kötött szövetség ellenére; mert szövetkeztek vala, hogy háborút is közösen viseljenek az Athéniek ellen, s ha másra

határoznák el magukat, egyességre is közösen lépjenek velök. Fülöpp pedig régen keresvén ellenök ürügyet s ekkor ezt találván, háborút üzen nekik, mint a kik a szövetséget megszegék s ellenségeivel barátságot kötének. Ők tehát követeket küldének Athénbe segélyért, kik mellett Demosthenes ügyvédkedik, segélyt adni javasolva az Olynthiaiaknak. S mondja, hogy az Olynthiaiak megmentése az Athéniek biztonsága; mert megmentetvén az Olynthbeliek, Fülöpp soha sem jövend Attikába, sőt inkább az Athéniek képesek lesznek Macedóniába hajózni s ott háborút viselni. Ha ellenben ezen város (Olynth) 8. l. Fülöpp alá kerülne, megnyilik a király előtt az Athéniek ellen vezető ut. Állítja pedig, hogy Fülöpp nem oly nehezen legyőzhető, mint gondolják, fölbátorítva ellene az Athénieket.

2. Értekezék továbbá a közpénzről is, tanácsolva, hogy az a theorikon ¹⁾ helyett hadügyekre fordíttassék. Nem lévén ismeretes ezen szokás, melylyel az Athéniek élnek vala, szükséges azt megmagyarázni. Minthogy régenten az ő színházuk nem volt kőből, hanem faállványokból összeillesztve s mindnyájan helyet foglalni siettek, verekedések s némelykor sebesülések is történtek. Ezt megakadályozni akarván az Athéniek előjárói, eladókká tévék a helyeket s mindegyiknek kellett két obolust ²⁾

¹⁾ Látványi pénz; színházi díj. — ²⁾ Körülbelől 14 ujkrajczár. 1 Obolus = 1 drachmá-nak $\frac{1}{6}$ része. 1 drachma pedig 40 ujkrajczár.

adnia s ezt lefizetvén nézhelyet kapnia. De nehogy a szegények ezen költség miatt megszomorittatni látszassanak, megállapították, hogy mindegyik a közpénztárból kapja ezen két obolust. Innen keletkezék tehát ama szokás; mely azonban annyira haladt, hogy nem csak színházi helyekre kaptak, hanem általában el is osztottak minden közpénzt. Azért késedelmesebbek lettek a táborozásokra is; mert régenten, ha táboroztak, az államtól bért kaptak, ekkor pedig otthon maradván a látványok és ünnepek alkalmával elosztották a pénzt. Nem akartak tehát többé kiindulni s veszélyben forogni, sőt inkább törvényt hozának ezen látványi pénzekről, mely halállal fenyegette azt, a ki indítványozná, hogy ezek régi rendeltetésökre fordítottassanak s hadiakká váljanak. Miért is Demosthenes ovatosan érinti az erre vonatkozó taná-

9. l. csát, s önmagát kérdezvén: „te indítványozod, hogy ezek hadiakká váljanak?“, azt válaszolja: „nem én, Istenemre.“ Ez az, a mi a theorikónt illeti.

3. Értekezik azután a szónok a polgári haderőről is, követelvén hogy maguk táborozzanak, nem pedig hogy idegenek (bérenczek) által nyujtsanak segélyt, a mint szoktak vala; mert ezt mondja okául lenni annak, hogy a dolgok veszendőbe mennek.

Demosthenes I. olynthi beszéde.

(349-ben Kr. e.)

1. Azt gondolom, óh athéni férfiak, sok pénz fölött adnátok elsőséget annak, ha kitünnék, hogy mi használand az államnak ezen ügyben, melyről most tanácskoztok. Minthogy tehát ez így van, illik hogy készséggel szánjátok el magatokat azok meghallgatására a kik tanácsot akarnak adni. Mert nem csak azt kell meghallgatni és elfogadni, ha valaki valami hasznosat kigondolván ¹⁾ előttetek megjelen; hanem azt is tartom szerencséteknek, hogy némelyeknek rögtön eszükbe jön, sok czélszerű dolgot elmondani, úgy hogy az összes mondottakból könnyüvé válik nektek az üdvösnek választása.

2. A jelen alkalom valóban majdnem főnhangon beszéli, óh athéni férfiak, hogy tinmagatoknak kell ezen ügyet fölkarolnotok, ha csakugyan saját üdvötkről gondoskodtok; mí azonban, nem tudom miképen látszunk viseltetni irányában ²⁾. Az én véleményem ugyan is az: megszavazni mindjárt a se-

¹⁾ Előre tanulmányozván. Kész beszédben előadván.

²⁾ Érti az olynthi ügyet. Demosthenes nagyon kiméletesen szól; mert ezt akarja mondani: „ti azonban nagyon könnyelműleg veszitek föl ezen ügyet.”

- gélyt és magunkat minél gyorsabban fölszerelni, hogy
 10. 1. innen küldjeteK segítséget s ne járjatok úgy mint azelőtt ¹⁾, — továbbá követséget küldeni, mely ezt megmondja ²⁾ és a teendőknél jelen legyen.

3. Mert attól kell leginkább félni, nehogy a ravasz és a körülmények fölhasználásában ügyes ember ³⁾ részint engedvén, midőn a dolog úgy hozza magával, részint fenyegetvén (s valószínűleg hitelreméltónak látszhatnék), részint minket s a mi távollétünket rágalmazván, az egészből valamit eltulajdonítson és magához ragadjon.

4. Mindazáltal, oh athéni férfiak, a mi Fülöpp részén a legnehezebben legyőzhető, az természetesen nektek leghasznosabb is. Mert hogy ő egyedül az összes nyilvános és titkos ügyek elintézője s egyszerűsmind fővezér, ur és kincstárnok s hogy mindenütt jelen van a hadseregnél, az sokat használ neki ugyan a hadidolgoknak gyors és időszerű kivitelére, de a kibékülésre nézve, melyet az Olynthbeliekkel szívesen létre hozna, ellenkezőleg áll.

5. Mert az Olynthiaiak előtt világos, hogy most nem harcolnak dicsőségért vagy tartományuk egy részeért, hanem hazájok elpusztítása és szolgasága ellen, s tudják miképen cselekedett legyen azokkal az Amphipoliták közül, kik neki a várost elárulák s a Pydnäok közül azokkal, kik őt befogadják. Általában

¹⁾ Midőn nem polgári, hanem bérencz hadakat küldénk Fülöpp ellen. — ²⁾ Az Olynthbelieknek. — ³⁾ Fülöpp.

pedig, úgy gondolom, a kényuralom gyanus a köz-
társaságoknak, főleg ha tartományuk határos.

6. Átlátván tehát ezeket, óh athéni férfiak, és
a többieket, a miket illik, meggondolván; azt mon-
dom, hogy kell akarnotok, ha valamikor, bizonyosan
most, mind fölgerjedni, mind a háborúra figyelmet
fordítani, készséggel pénzt adakozva és személyesen
táborozva és semmit sem elhanyagolva; mivel nem
marad többé számatokra sem ok; sem ürügy, hogy ne
szánjátok el magatokat kötelvényeteket teljesíteni.

7. Most ugyan is az, a miről mindnyájan sokat 11. l.
beszéltetek, hogy az Olynthiaiakat háborúba kell bo-
nyolítani Fülöppel, magától megtörtént, és pedig
ugy a mint nektek leginkább használhat; mert ha ál-
talatok rábeszéltetve kezdték volna a háborút, inga-
dozó szövetségesek s talán csak darab ideig lettek
volna ilyen szándokkal. De miután őt saját sérelmeik
miatt gyűlölik, valószínű hogy azok miatt, a miktől
félnek és a miket szenvedtek, tartós az ellenséges-
kedésök.

8. Nem kell tehát, óh athéni férfiak, elhanya-
golni a kínálkozó alkalmat, sem úgy nem járni, a mint
már gyakran azelőtt jártatok. Mert ha, midőn az
Euböabelieknek hozott segély után visszajövének és
az Amphipoliták közül Hierax és Stratocles ezen
szószéken állának javasolva, hogy hajózzunk el s ve-
gyük át a városukat, ugyan azon készséget mutatjuk
saját érdekünkben, a minőt az Euböabeliek megmen-
téseért; megkaptátok volna akkor Amphipolist s meg-

szabadultatok volna az ezek után bekövetkezett minden alkalmatlanságtól.

9. S továbbá midőn hirül hozaték, hogy Pydna, Potidäa, Methone, Pagasä s más helyek (nehogy az egyenkinti megnevezéssel időt töltsék) ostromoltatnak, ha akkor ezek közül a legelsők gyorsan és, a mint illet, személyesen segínyt nyújtottunk volna, most úgy hánhatnánk Fülöppel, mint engedékenyebbel és alázatosabbal. Mí azonban a jelent mindig elszalasztván s azt vélvén, hogy a jövődő önmagától jól viszonyuland, magunk növesztettük Fülöppöt, óh athéni férfiak, s oly nagygyá tettük, a minő még nem volt Macedóniának egy királya sem. De most már önmagától kínálkozik az államnak ezen alkalom az Olynthiaiak részéről, mely az előbbieket egyikénél sem csekélyebb.

10. S nekem úgy látszik, óh athéni férfiak, ha valaki az Istenektől nekünk adott javak igazságos
12. l. becselőjeül rendeltetnék, jóllehet sok nincs úgy a mint kellene lennie, még is nagy hálával volna irántuk és méltán. Mert hogy sokat vesztettünk el a háborúban, azt joggal hanyagságunknak róhatja föl valaki; de hogy ezt már régen nem szenvedtük, s hogy szövetség jelentkezik a mi számunkra, mely, ha fölhasználni akarjuk, ezeket ¹⁾ ellensúlyozza, ezt én legalább az amazok ²⁾ jóakaratából származó jótéteménynek rónám föl.

11. De, azt gondolom, ez hasonló ahhoz, a mi

¹⁾ A régi veszteségeket. — ²⁾ Istenek.

a vagyonszerzés körül is történik. Ha ugyan is valaki azt, a mit szerzett, meg is tartja, nagy halával van a szerencse iránt; ha pedig oktanul elköltötte, a hála emlékezetét is szokta elkölteni. Így az államügyekben is, a kik nem használják föl helyesen az alkalmat, ha történt is valami az istenektől az ő javukra, erről nem emlékeznek meg. Mert az utolsó esemény szerint ítéltetik meg mind az, a mi azelőtt volt. Azért, óh athéni férfiak, a hátralevő dolgokról is kell nagyon gondoskodnunk, hogy ezeket helyesen elintézzék a történetek miatti gyalázatunkat eltöröljük.

12. De ha, óh athéni férfiak, ezen embereket ¹⁾ eltaszítjuk, s azután ő ²⁾ Olynthot földűjja, mondja meg nekem valaki, mi fogja őt többé gátolni, hogy induljon, a hová akar? Vajjon meggondolja-e valaki közöletek, óh athéni férfiak, s látja-e miképen lőn Fülöpp nagygyá, holott eleinte tehetlen volt? Először elfoglalván Amphipolist, azután Pydnát, erre Potidäát s ismét Methónét, végre Thessáliába tört.

13. Azután Pherät, Pagasät, Magnesiát s mindent kényekedve szerint elrendezvén Thráciába vonult. S ott némely királyokat elüzdvén, másokat kinevezvén, beteg lőn. Ismét föllábadván nem hajlott a tétlenségre, hanem azonnal megtámadá az Olynthbelieket. Az Illyrek, Päónok s Arymbas elleni hadjáratait pedig, s a melyeket még emliteni lehetne, el-mellőzöm.

¹⁾ Az olynthi követeket. — ²⁾ Fülöpp

14. De, mondhatná valaki, minek emlited most ezeket? Hogy ismerjétek meg, óh athéni férfiak, és érezzétek mind a kettőt; mind azt t. i. hogy mily káros mindig egymásután az államérdekeket elhanyagolni, mind a munkásságot, melylyel Fülöpp dolgozik és együtt él, mely miatt nem történhetik, hogy megelégedvén a véghezvittekkel nyugton maradjon. S ha ő azon véleményben lesz, hogy mindig nagyobb kell véghez vinni a meglevőknel, ti pedig, hogy semmi államügyet sem kell erősen fölkarolni; gondoljátok meg, minő végét lehet ennek reményleni?

15. Az istenekért, kicsoda közöletek oly együgyű, a ki ne tudná, hogy a háború onnan ide fog vonulni, ha nem törődünk vele? De ha ez megtörténik, félek, óh athéni férfiak, nehogy, valamint azok, kik könnyelműleg nagy kamatokra kölcsönt vevén föl s rövid ideig jóllétnek örülvén, később ősi javaikból is szoktak kiesni, úgy mi is, ha kitünik, hogy nagy kárunkra voltunk hanyagok s mindent a gyönyör kedvéért hajhászunk, kényszerítve legyünk utóbb sok és bajos dolgot, miket nem akarunk, véghezvinni s magában az országban veszélyeztessük a mi javainkat.

16. Azt mondhatná talán valaki, hogy a dorgálás könnyű s mindenkinek sajátja, de annak kijelentése, hogy mit kell tenni a jelen körülményekben, a tanácsadónak a dolga. En tudom ugyan, óh athéni férfiak, hogy ti sokszor nem a vétkesekre, hanem azokra haragusztok, kik utóljára szónokoltak a közügyekről, ha valami nem sikerül az ő tanácsuk

szerint; mind a mellett azt gondolom, hogy nem kell saját biztonságomat keresve azokról hallgatni, miket hasznótokra lenni vélek.

17. Azt mondom tehát, hogy kétféleképen kell segitenetek a dolgokon, t. i. mind megtartva az Olynthiaiaknak a városokat s kiküldve az ezt eszközözendő katonákat, mind pedig amannak ¹⁾ tartományát háromevezősök s más katonák által károsítva. De ha egyet e kettő közül elhanyagoltok, félek nehogy hasztalan legyen a táborozástok.

18. Mert akárha ő, mialatt ti az ő tartományát károsítjátok, ezt tűrve Olynthot elfoglalja, könnyen fogja, hazatérvén, a magáét védelmezni; akárha ő, mialatt ti csak Olynthba küldtök segélyt, veszélyen kívül látván otthon a sajátját, körülveszi és ostromolja a várost, idővel győzni fog az ostromoltakon. Kell tehát, hogy a segély nagy és kétféle legyen.

19. A segélyre nézve ezt vélem; a pénz előállítását illetőleg pedig van nektek, óh athéni férfiak, van annyi hadi pénzetek, mint senkinek a többi emberek közül. De ti ezt úgy költitek el, a mint nektek tetszik. Ha tehát ezt a táborozóknak adandjátok vissza, nem szükséges semmi pénzszerzés; ha pedig nem, szükséges, sőt inkább hiányozni fog minden pénzforrás. Micsoda tehát, azt mondhatná valaki, te indítványozod, hogy ezen pénzek hadiakká váljanak? Nem én, Istenemre.

20. Mert én azt gondolom, hogy kell katoná-

¹⁾ Fülöppnek:

kat kiállítani s hadi pénznek léteznie s ugyanazon rendnek főállnia mind arra, hogy valaki pénzt kapjon, mind arra, hogy kötelmét teljesítse. De ti azt így ¹⁾ majdnem fáradság nélkül kapjátok az ünnepekre.

15. 1. Hátra van tehát, úgy gondolom, hogy sokan adakozzanak, ha sokra van szükség, s ha kevésre, kevesen. A pénz szükséges, s e nélkül semmi sem történhetik abból, a minek történnie kell. Mások más pénzforrásokat említenek, melyek közül azt válasszátok, a mely nektek hasznosnak lenni látszik; s a meddig itt az alkalom, karoljátok föl az államérdeket.

21. Érdemes továbbá meggondolni és számba venni azt, hogy minő helyzetben vannak most Fülöpp dolgai; mert a jelen körülmények nem állnak reá nézve oly kedvezőleg, a minőknek látszanak; nem is a legjobbak, a minőknek talán valaki tartaná, a ki azokat szabatosan nem vizsgálja. S ezen háborút is soha sem kezdte volna el, ha gondolta volna, hogy valóban háborút kellend viselnie; hanem ő azt reménylette, hogy akkor mintegy roham által minden birtokot elragadand, de csalatkozik. Ez tehát az első, a mi várakozása ellen történvén, őt megzavarja s nagy csüggetésgéget okoz neki; azután pedig a Thessalok ügyei.

22. Mert ezek természetnél és szokásnál fogva minden emberhez hűtlenek, s leginkább most olyanok az ő irányában, a minők lenni szoktak. Elhátározák ugyan is, hogy visszakövetelik tőle Pagasát s

¹⁾ A mint tenni szoktatok.

megakadályozták, hogy Magnesiát erősítse. Hallottam pedig némelyektől, hogy nem engedendik többé neki a part- és piacpénzt beszédni; mivel kell, hogy a Thessalok közügyeit ebből föntartsák, nem pedig hogy Fülöpp azt elvegye. Ha pedig ő ezen pénztől megfosztatik, nagyon szűken fog állni idegen katonáira nézve az élelem dolga.

23. S valóban azt kell tartanunk, hogy a Päon, az Illyr s általában mind ezek ¹⁾ szivesebben önkormányuak és szabadok, mint szolgák; mert nem szoktak hozzá, akárkinek is engedelmeskedni, s az ember ²⁾ nagyon dölýfös, a mint mondják. S Istenemre ez talán nem is hihetlen; mivel az érdemen kívüli 16. l. jólét alkalmul szolgál az eszteleneknek, balgatagul gondolkodni; azért sokszor nehezebbnek látszik megőrizni, mint megszerezni a javakat.

24. Kell tehát hogy ti, óh athéni férfiak, amannak kellemetlen helyzetét reátok nézve alkalmasnak tartván, buzgón együtt hozzáfogjatok a dolgokhoz, mind követeket küldve, a mikre szükségesek, mind személyesen táborozva és fölserkentve a többieket is ³⁾ összesen, meggondolván hogy, ha Fülöppnek volna ellenünkben ilyen alkalma s háboru támadna a mi határunkon, mily mohón törne ő reánk. Azután nem szégyenlitek magatokat, ha azt a mit tőle, ha tehetné, szenvednétek, alkalmatok levén nem mernétek ellenében cselekedni?

¹⁾ Kiket Fülöpp aláigázott. — ²⁾ Fülöpp. — ³⁾ Görög népségeket.

25. Továbbá még az, se kerülje ki figyelmezteteket, óh athéni férfiak, hogy most választásoktól függ, vajjon nektek kell e ott háborút viselnetek, vagy neki nálatok. Ugyan is ha az Olynthbeliek erői ellenállnak neki, ti ott viseltek majd háborút s az ő tartományát fogjátok károsítani, biztosan élvezve birtokotokat és ezen ősi földeteket. Ha pedig ő azokat elfoglalja, kicsoda fogja őt többé gátolni, hogy ide nyomuljon?

26. A Thebänok? Ne legyen nagyon keserűen mondvá, de ők szívesen együtt fognak betörni. Vagy a Phocäabeliek? kik saját földüket sem képesek védelmezni, ha ti nem segítenditek. Vagy más valaki? De, óh jámbor! azt nem fogja akarni ¹⁾. A legnagyobb képtelenség volna, ha azt, a mit most, jóllehet miatta esztelenség bűnébe esnék, még is kifecseg, midőn hatalmában álland, nem tenné.

27. Már pedig mily nagy a különbség, itt vágy ott háborút viselni, az, gondolom, említésre sem szorul; mert ha nektek csak harmincz napig kellene a városon kívül lennetek s országtok terményeiből
 17. l. vennetek mind azt, a mi táborotok számára szükséges, és pedig nem lévén abban semmi ellenség, azt tartom, több kárt fognak szenvedni a ti földmiveseitek, mint a mennyit az egész előbbi háborúra költötetek ²⁾. Ha pedig valamely háború ide vonuland, mily nagy kárszenvedéseket kell várnunk! Hozzájá-

¹⁾ T. i. Fülöpp. — ²⁾ Az amphipolisi háborút érti, mely 1200 talentumba került.

rul még a 'szilajság ¹⁾ és a dolgok miatti szégyen, mely a józan emberekre nézve nem kisebb akárminő kárnál.

28. Mind ezt tehát tekintetbe véve, mindnyájatoknak kell segílyt nyújtani és a háborút oda ²⁾ elterelni; a gazdagoknak ugyan, hogy ama sokért, a mit, szerencsájökre, birnak, kevéset költekedvén, a többit biztosan élvezzék; — a harci koraoknak pedig, hogy Fülöpp tartományában a hadi tapasztalást megszerezvén; sértetlen hazájok rettentő őreivé váljanak, — végre a szónokoknak, hogy az államkezelésről való számadások könnyűek legyenek nekik; mert a miképen sikerülnek a dolgok, olyan birái is lesztek az általuk javasoltaknak. Vajha pedig jól sikerülnének mindenkire nézve!

¹⁾ Az ellenség részéről. — ²⁾ Macedóniába. —

II.

Demosthenes II. olynthi beszédének tartalma Libanius szerint.

Az Athéniek maguk elé bocsáták ¹⁾ az Olynthiaiak követségét, s elhatározzák segínyt adni nekik; de halogatván a hadjáratot s félvén, hogy Fülöpp nehezen legyőzhető, föllép Demosthenes s megkísérti bátorítani a népet, mutogatva mily gyöngelábon állnak a Macedón ²⁾ dolgai. Mert azt mondja, hogy szövetségesei előtt gyanus és saját hatalmára nézve nem erős; mivel a Macedónok önmagukban gyöngék.

Demosthenes II. olynthi beszéde.

(349-ben Kr. e.)

18. l. 1. Nekem úgy látszik, óh athéni férfiak, hogy sokban láthatja valaki az istenek részéről az állam iránt nyilvánossá lett jóakaratot, kivált pedig a je-

¹⁾ T. i. a népgyülésben. — ²⁾ Fülöpp.

len körülményekben. Mert hogy oly harczolandók támadtak Fülöpp ellen, kik vele határos tartományt s némi hatalmat is birnak, és a mi mindenek fölött a legnagyobb, kiknek olyan véleményük van a háborúról, hogy a vele való kibékülést először hűtlennek, másodszor pedig hazájok romlásának tartják, az valami csudálatos s minden esetre isteni jótéteményhez hasonlít.

2. Arra kell tehát már minmagunknak, óh athéni férfiak, ügyelnünk, nehogy rosszabbaknak látszassunk reánk nézve mint a meglevő ¹⁾ körülmények; mivel rút, sőt legrútább dolog nem csak városokat és helyeket, melyeknek hajdan urai voltunk, hanem a szerencse által nekünk szerzett szövetségéseket és alkalmakat is nyilván eldobni.

3. Nem tartom helyesnek, óh athéni férfiak, Fülöpp erejét elősorolni s ezen indok által titeket a kötelvény teljesítésére buzdítani. Miért? Mert nekem úgy látszik, hogy minden, a mit valaki erről mondhatna, amannak dicséretet nyujt, tőlünk pedig helyesen véghez nem vitetett. Ugyan is minél többet teljesített ő saját érdemén kívül, annál bámulatosabbnak tartják mindnyájan; ti pedig minél rosszabbul használtatok, mintsem kellett volna, a körülményeket, annál több gyalázatot róttatok magatokra.

4. Ezeket tehát elmellőzöm; mert ha valaki, 19. l. óh athéni férfiak, igazságosan vizsgálná, azt lát-

¹⁾ Nekünk kedvező.

hatná hogy innen ¹⁾ lett ő nagygyá, nem pedig ön-maga által. Ennélfogva mikért tartozik ő hálával azoknak, kik az ő javára vezették az államot, s a mikért hozzátok illenék őket megbüntetni, erről szólni nem látom most időszerűnek; de a mi ezeken kívül előfordul s hasznosabb, hogy ti mindnyájan halljátok, reá nézve pedig, óh athéni férfiak, nagy dorgálásul tünhetik föl, ha helyesen akarjuk vizsgálni a dolgot, ezt megkísérlem elmondani.

5. Őt ugyan is esküszegőnek s hűtlennek-nevezni tetteinek bebizonyítása nélkül, ezt méltán hiú gyalázásnak mondhatná valaki; de ha valaki mind azt, a mit valaha elkövetett, elősorolván mind ebből ellene okoskodik, ez rövid beszédre is szorul s két okból, gondolom, használ is hogy elmondassék; mind azért, hogy, a mi igaz is, rossznak tünjék föl, mind azért, hogy a megrémültek mintha Fülöpp legyőzhetlen volna, lássák, hogy ő mindent kimerített, mi által azelőtt fondorkodva nagygyá növekedett s hogy végök felé járnak az ő dölgai ²⁾).

6. Mert én magam is, óh athéni férfiak, nagyon félelmetesnek és bámulatosnak tartanám Fülöppöt, ha látnám, hogy igazságosakat cselekedve nagygyá lett. De most körültkintvén s vizsgálván azt találok, hogy eleinte, midőn némelyek a hozzátok szóokolni akaró Olynthiaiakat innen elűzik vala, ő az által csábítá el a mi együgyűségünket, hogy Amphi-

¹⁾ A népgyűlésből, a szónokszékből. Az az, népünk hanyagsága s bérencz szónokaink miatt. — ²⁾ Ármányai.

polist átadni ígéré s amaz egykor nagyon emlegetett titkot ²⁾ szövé.

7. Az Olynthiaiak barátságát pedig ezután az által ²⁾, hogy Potidäät, mely tiétek volt, elfoglalá s titeket, előbbi szövetségeseit, megbántva, amazoknak 20. 1. adta át; s végre most a Thessalokat az által ³⁾, hogy Magnesiát átadni és a phocäai háborút helyettök viselni ígérte. S általában senki sincs, a kit meg nem csalt volna a vele élők közül; mert úgy lön nagygyá, hogy mind azoknak, a kik őt nem ismerték, esztelenségét megcsalta s fölhasználta.

8. Valamint tehát ezek ⁴⁾ által nagyra emelkedett, midőn mindnyájan egyenkint azt gondolták, hogy az ő hasznukra teend valamit; úgy kell hogy ugyan ezek által ismét le is döntessék, miután rábizonyult, hogy mindent saját érdekében cselekszik. Ilyen állapotban vannak, óh athéni férfiak, Fülöpp dolgai. Vagy lépjen föl valaki s mutassa meg nekem, sőt inkább nektek, hogy ez, a mit mondok, nem igaz, vagy hogy a kik előbb megcsalattak, jövőre hiendeknek, vagy hogy a méltatlanul aláigázott Thessalok most nem válnának szívesen szabadokká.

9. És valóban, ha valaki közöleték azt gondolja, hogy ez így van ugyan, de azt véli, hogy ő ⁵⁾ erővel tartandja meg az uralmat, mivel előre elfoglalta a

¹⁾ Melynél fogva Theopomp bizonyossága szerint az athéni követek, a nép tudta nélkül, beleegyeztek, hogy Fülöpp foglalja el Pydnát, ha Amphipolist az Athénieknek engedí át. — ²⁾ Csábitá el a maga részére. — ³⁾ Csábitá el. — ⁴⁾ Ezen armányok, eszközök. — ⁵⁾ Fülöpp.

helyeket, partokat és az efféléket; az nem gondolkozik helyesen. Mert midőn a közdolgok jóakarat által tartatnak össze s a háborúban résztvevők mindnyájának ugyan azon hasznuk van, akkor akarnak az emberek együttmunkálni, csapásokat együtt viselni és kitűrni; midőn pedig valaki, mint ez, birvágyból és gonoszságból lesz hatalmas, az első ürügy és csekély hiba mindent feldönt és fölbomlaszt.

10. Mert nem lehet, óh athéni férfiak, nem lehet, hogy állandó hatalmat birjon a jogtalankodó, eskü-
 21. l. szegő, hazug, hanem az ilyenek ¹⁾ csak egyszer s rövid időre állnak ellen, és ha a szerencse kedvez, nagyon virágoznak reményekben; de idővel rajtakaptnak és magukban összebomlanak. Valamint ugyan is, véleményem szerint, a ház, hajó s más effélék legalsóbb részeinek legerősebbeknek kell lenniök; úgy illik, hogy a cselekedetek elvei s alapjai is igazak s igazságosak legyenek. Ez pedig nincs meg a Fülöpp által véghezvittekben.

11. Azt mondom tehát, hogy segílyt kell adnotok az Olynthiaiaknak, s minél szebbnek és gyorsabbnak javasolja valaki ²⁾, annál inkább tetszik nekem; a Thessalokhoz pedig követséget küldenetek, mely némelyeket közölök felvilágosítson, másokat serkentessen; mert most vannak elhatározva Pagasát visszakövetelni és Magnesia fölött szót emelni.

12. Gondoskodjatok azonban arról, óh athéni

¹⁾ Jogtalanság, esküszegés, hazugság. — ²⁾ Ezen segílyadást.

férfiak, hogy követeink ne csak beszédeket mondjanak, hanem valamely tettet is birjanak fölmutatni az által, ha mi az államhoz méltólag kiindulunk és a háborúval foglalkozunk; mert minden beszéd, ha távol vannak a tettek, haszontalannak és üresnek mutatkozik, főleg pedig a mi államunk részéről. Ugyan is minél ügyesebben látszunk vele élni, annál inkább bizalmatlanok iránta mindnyájan.

13. Roppant átalakulást s nagy változást kell tehát mutatnotok, adózva, táborozva s mindent készséggel cselekedve, hogy valaki reátok figyeljen. S ha ezeket véghezvinni akarjátok, a mint illik és kell, nem csak az fog kitünni; óh athéni férfiak, hogy a szövetségek Fülöpp számára gyöngén és hűtlenül állnak, hanem az is fog bebizonyulni, hogy otthoni uralma és hatalma rossz állapotban van. 22. l.

14. Mert általában a macedóni hatalom és uralom, máshoz hozzácsatoltatva, nem csekély segítség, a minő hajdan számatokra volt Timotheus ¹⁾ alatt az Olynthiaiak ellen, azután ismét az Olynthiaiak javára látszott ez a kettő valaminek lenni Potidäa ellen ²⁾; most pedig a zendülő és háborgott Thessaloknak segít a zsarnoki család ellen. S úgy gondolom, a hová hozzátesz valaki bár csekély hatalmat is, mindenesetre használ. De az ³⁾ magában véve gyöngé és sok rosszal telve van.

¹⁾ Hadvezér. — ²⁾ Nem csekély hatalomnak mutatkozott a Macedónok és Olynthiaiak egyesült ereje. — ³⁾ A macedóni hatalom.

15. Mert ez ¹⁾ mind azok által, mik miatt valaki őt nagynak gondolhatná, háborúk és táborozások által, még gyöngébbé tette magának a hatalmát, mint természeténél fogva volt. Ugyan is ne gondoltátok, óh athéni férfiak, hogy Fülöpp és az ő alattvalói ugyan azon dolgokban gyönyörködnek; hanem ő dicsőség után vágyódik s ebben buzog és el van határozva tűrni, ha vállalatai s veszélyei közben valami baj érné, mivel a dicsőségnek, hogy azokat vitte véghez, miket egy macedóni király sem, elsőseget adott a biztos élet fölött.

16. Azoknak ²⁾ ellenben nincs semmi közök ezen dicsvágyhoz, hanem bosszantatván mindig a föl s alávonuló táborozásokkal busulnak és folyvást nyomorognak, mivel nincs nekik megengedve sem munkáikkal sem sajátjokkal foglalkozniok, sem a mit, úgy a mint lehet, szereznek és birnak eladniok, zárva lévén az országban a háború miatt a kereskedelmi helyek.

17. Miként van tehát hangolva Fülöpp iránt
23. l. a Macedónok sokasága, azt ebből nehézség nélkül láthatni. A körötte levő bérenczek és gyalogtársak pedig azon hirben állnak-ugyan, hogy bámulatosak és gyakoroltak a harczy dolgokban, de a mint én valakitől azok közül, a kik ezen országban tartózkodtak, hallottam, egy férfiútól, a ki semmi esetre sem képes hazudni, nem jobbak a többieknél.

18. Mert ha van közöttük valamely olyan fér-

¹⁾ Fülöpp. — ²⁾ Az alattvalóknak.

fiu, a ki jártas a háborúban és harcokban, az ilyeneket, mondá, mind ellöki dicsvágyból, akarván hogy minden tett az övének látszassék lenni (mivel egyebeken kívül ezen ember dicsvágya is felülmulhatlan). Ha pedig valamely józan vagy másképen igazságos férfiú van közöttük, a ki naponkint az élet mértéktelenségét, az iszákosságot, az ocsmány tánczokat nem bírja eltűrni, az ilyen elmozdittatik és semmibe sem vétetik.

19. A többiek pedig az ő környezetében rablók és hizelgők és olyan emberek, kik megrészegeedvén úgy tánczolnak, a mint én most átallom azt előttetek megnevezni. S világos, hogy ezek igazak; mert a kiket innen mindnyájan kihajtottak, mint sokkal kicsapongóbbakat a szemfényvesztőknél, például amaz állami rabszolgát Kalliast, és hasonló embereket, bohózatok utánzóit s rut dölök költőit, melyeket a velők együttlevőkre megnevettetés végett csinálnak; ezeket szereti és magánál tartja.

20. S ezek, ha valaki csekélyeknek is tartaná, óh athéni férfiak, nagy bizonyítékai az ő gondolkodásának és esztelenségének a józanul gondolkodók előtt. De, azt vélem, most elhomályosítja ¹⁾ ezeket az ő szerencséje; mert a sikerült dolgok erősek az ilyen gyalázatok eltitkolására. Azonban ha valamiben megakadand, akkor szabatosan fognak megvizsgálatni ²⁾ ezen dolgai. Nekem legalább úgy látszik, óh 24. l.

¹⁾ Eltakarja. ²⁾ Föltakartatni.

athéni férfiak, hogy ez nem sokára kiderülend, ha az istenek is elhatározzák s tí is akarjátok.

21. Mert valamint valaki a testben, miglen egészséges, nem érzi az egyes részek bajait, de miután valamely betegségbe esik, minden része lázong, legyen az sérv vagy ficzamítás vagy a tagoknak más baja; úgy az államok és zsarnokok fogyatkozásai is, miglen külháborut viselnek, láthatlanok a sokaság előtt, de miután határos háboru támad, ez mindent nyilvánossá szokott tenni.

22. Ha pedig valaki közöleték, óh athéni férfiak, szerencsésnek látván Fülöppöt, azt tartja, hogy e tekintetben nehezen lehet őt háborúval megtámadni, az józan ember gondolkodásával él ugyan, mivel a szerencse nagy mozzanat, sőt inkább minden az emberek dolgaiban; mindazáltal a mi engem illet, ha valaki nekem választást engedne, én elsőséget adnék a mi államunk szerencséjének az övé fölé, ha tí magatok csak némileg is akarnátok azt tenni, a mit kell; mert látom, hogy nektek több okotok van az istenek jóakarátát megnyerni, mint amannak.

23. De, azt gondolom, mi henyélve veszteglünk; nem szabad pedig, hogy a tunyáskodó parancsoljon a barátainak, érette valamit tenni, s annál kevésbé az isteneknek. Nem csoda tehát, ha ő maga táborozván s fáradozván s mindenütt jelenlevén, és semmi alkalmat sem órát el nem mulasztván, minket, midőn késlekedünk, szavazunk és tudakozódunk, felülmúl. Nem ezt csudálom én; mert az ellenkező

volna csudálatos, ha mi semmit sem téve a háborút viselőik kötelvényei közül, a mindent tevőt felülmúlnók.

24. De azt csudálom, óh athéni férfiak, hogy egykor a Lacedämonok ellen fölkelétek a Görögök 25. 1. jogaiért, és sokat magánhasznokra szerezni, noha gyakran lehetett volna, nem akarátok, hanem, hogy mások megkapják a jogaikat, saját vagytonotokat ráköltöttétek adakozva s érettök veszélyt vállaltatok hadakozva, most pedig röstelték kiindulni s haboztok adakozni a ti saját birtokaitok érdekében; s hogy a többi népeket gyakran összesen és egyenkint megmentettétek, sajátotokat pedig elvesztvén vesztegeltek.

25. Ezt csudálom én, s ezen kívül még, hogy senki közöleték, óh athéni férfiak, nem bírja megszámolni, mennyi ideig viseltek háborút Fülöpp ellen, s mit tettetek, mi alatt ezen idő elmúlt. Mert tudjátok talán, hogy ti késedelmezvén, másokat helyettetek cselekedni remélvén, egymást vádolván, ítélvén, ismét remélvén, s majdnem azt, a mit most, cselekedvén, az egész idő elmúlt.

26. Vajjon oly meggondolatlanok vagytok-e, óh athéni férfiak, hogy a mely tettek miatt az állam dolgai jókból rosszakká lettek, reménylitek hogy ugyan ezek által rosszakkból jókká leendenek? De ez sem nem észszerű, sem a természettel meg nem egyező; mert mindenек ugy alkotvák, hogy sokkal könnyebb megtartani, a mit birunk, mint szerezni. Most azonban semmit sem hagyott hátra a háború

az előbbi birtokainkból, a mit megtartsunk; hanem szereznünk kell. Ez tehát már a mi dolgunk.

27. Ennélfogva azt mondom, hogy kell pénzt adakoznotok, magatoknak gyorsan kiindulnotok, senkit sem vádolnotok, mielőtt nem lesztek a dolgok uraivá, akkor pedig magukból a tettekből ítélvén, a
26. 1. dicséretre méltókat megtiszteltetek, a jogtalankodókat megbüntettetek, az ürügyeket ¹⁾ és magatok részéről a hátralékokat ²⁾ megszüntettetek; mert nem szabad szigorúan vizsgálni, hogy mások mit cselekedtek, ha előbb magatok által nincsenek teljesítve a kötelvények.

28. Ugyan is, miért gondoljátok, óh athéni férfiak, hogy valamennyi hadvezért ti kiküldtök, mindnyájan kerültek ezen háborút és magán háborúkat ³⁾ keresnek, ha a valóságos dolgok közül a hadvezérek-ről is kell valamit szólni? Mivel itt az azokért járó jutalom, a mikért a háboru foly, a tiétek. Ha t. i. Amphipolis bevétetik, ti azonnal azt visszafoglaljátok; a veszélyek pedig a hadvezérek sajátjai s jutalmuk nincsen. Ott ellenben ⁴⁾ a veszélyek kisebbek, s a haszon a hadvezéreké és katonáké, mint Lampsacus, Sigeum ⁵⁾ s a hajók, melyeket kirabolnak. Mind-egyikök tehát arra fordul, a mi neki hasznot hajt.

¹⁾ Melyek alatt a hadvezérek kerültek a Fülöpp elleni háborút. — ²⁾ A harcosok fizetésében, mely hátralékok ürügyül szolgálnak a hadvezéreknek, hogy ne mozduljanak. —

³⁾ Melyekhez az államnak semmi köze; melyeket tehát a hadvezérek saját nyereszkezésből viselnek. — ⁴⁾ Ha a hadvezérek saját kezükre viselnek háborút. — ⁵⁾ E két várost Charesnek, athéni hadvezérnek ajándékozta a perza Artabaz. —

29. Ti pedig midőn látjátok, hogy a dolgok rosszul állnak, törvény elébe idézitek a hadvezéreket, s ha szóhoz juttatván őket halljátok ennek az okait ¹⁾, fölmentitek őket. Ebből tehát az keletkezik, hogy egymás között pereltek és czivakodtok, némelyek ezt tartván, mások azt, s hogy a közügyek rosszul állnak. Hajdan ugyan is, óh athéni férfiak, osztályok szerint adóztatok ²⁾, most pedig osztályok ³⁾ szerint

¹⁾ Melyek miatt kényszerülnek rosszul viselni a háborút. — ²⁾ Nausinicus archon alatt 378-ban K. e. (88. Olymp. 1. év) a tíz törzs mindegyikében két symmoria vagy adóosztály, összesen, tehát 20 adóosztály, vagy testület, alakítottak, melyek mindegyikében 60 polgár volt, úgy hogy egy törzsre 120 symmoriabeli polgár jutott. Az összes symmoriák tehát 1200 polgárból álltak. Ezekből ismét háromszázon, a leggazdagabbak, külön testületet alkottak, kik a symmoriákat vezéreltek s igazgatták; nevök azért *ἡγεμόνες* és *ἐπιμεληται συμμοριων*. Ezek jegyezték föl, hogy mennyit fizessen minden symmoria tagja; s ezen jegyzék nevezetett *διαγραμματα*. De, hogy kik irattassanak be a symmoriák tagjaiul, azt a vagyonbecslés alapján a hadvezérek állapították meg. (Demosth. Bőot. ellen. 997). A három százon kötelesek voltak szükség esetében adóelőleget is (*προεισφορά*) fizetni, melyet azután természetesen a symmoriák tagjaitól beszedtek. Innen azonban nem következik, hogy csak 1200 polgár fizetett jövedelemadót. Ez már azért is lehetlen, mivel Harpocration világosan mondja, hogy a polgári joggal megajándékozottak hasonlóul irattak be a symmoriákba. Amaz 1200 polgár csak felelős volt a kivetett összes jövedelemadóért, fönmaradván nekik a visszkereseti jog a többi szegényebb polgárok ellen. — Így adja elő a dolgot a Scholiasta Demosthenesnek ezen helyéhez. V. ö. Böckh: Staatshaushaltung der Athener IV, 9. — ³⁾ Az az, pártok.

igazgatjátok az államot. A szónok mindegyik párt-nak a főnöke s ez alatt van a hadvezér és a három-százon, kik lármázzanak; a többiek részint ezekhez részint azokhoz csatlakoztok.

30. Kell tehát, ezekkel fölhagyván s most ismét függetlenekké válván, közössé tenni a tanácskozást,
27. l. a szólást és a cselekvést. Ha pedig némelyeknek megengeditek, hogy mintegy zsarnoki uralommal parancsolgassanak, mások ellenben kényszerítettessenek hajókat kiállítani, adózni, táborozni, s mások végre ezek ellen csak szavazhassanak s egyébben ne munkálkodjanak együtt; semmi sem fog a szükségesek közül annak idejében megtörténni; mert a megbántott rész mindig fog késedelmeskedni; azután nektek marad fön, hogy ezeket, mint ellenségeket, büntessétek.

31. Azt javaslom tehát általában, hogy mindnyájan méltányosan adózzanak attól a mit birnak; hogy mindnyájan részenként kiinduljanak, míglen mindnyájan táboroztatok; hogy minden föllépőt szólni engedjete, s azok közül, a miket halltok, a legjobbakat válasszatok, nem pedig azt, a mit ez vagy amaz mond. S ha ezt teenditek, nem csak a szónokot fogjátok pillanatra dicsérni, hanem később tinmagatokat is, jobban állván számatokra az egész közügy.

III.

Demosthenes III. olynthi beszédének tartalma Libanius szerint.

Az Athéniek segélyt küldének az Olynthiaiaknak s ez által azok némileg haladni látszának, és ez hírül hozatott nekik. A nép tehát tulzólólag vidám s a szónokok buzdítanak a Fülöpp elleni bosszúra. Demosthenes azonban fél, nehogy elbizván magukat, mint-ha mindenben győztek s elegendő segélyt nyújtottak volna az Olynthbelieknek, a többit elhanyagolják; azért előlépven kettévágja magavetiségöket és józan ovatosságra tereli lelköket, mondván, hogy most nem foly a tanácskozás Fülöpp megbosszultatásáról, 28. l. hanem a szövetségesek üdvéről. Mert tudta, hogy az Athéniek is s talán más némelyek is arról gondoskodnak, hogy sajátjokat el ne veszítsék, az ellenségek megbüntetésével pedig kevesebbet foglalkoznak. — Ezen beszédben a látványi pénzekre vonatkozó tanácsot is nyiltabban érinti ¹⁾ s követeli, hogy törültsessenek el a törvények, melyek büntetést szabnak azokra, a kik indítványoznák, hogy hadiakká váljanak, miszerint félelem nélkül lehessen a leg-

¹⁾ Mint az I. olynthi beszédben 19. alatt. —

jobbat tanácsolni. S általában inti őket, hogy emelkedjenek föl őseik buzgóságához s táborozzanak személyesen, és sok dorgálással él mind a nép ellen, hogy elpuhult, mind a népvezetők ellen, hogy nem állnak helyesen az állam élén.

Demosthenes III. olynthi beszéde.

(348-ban Kr. e.)

1. Nem fér eszembe, hogy ugyanegyre határozzam el magamat, oh athéni férfiak, midőn a körülményeket tekintem s midőn a beszédeket, melyeket hallok; mert látom, a beszédek Fülöpp megbosszultatásáról folynak, a körülmények pedig odáig jutának, hogy gondoskodni kell, nehogy előbb minmagunk rosszul járjunk. Nekem úgy látszik, hogy az ilyeneket beszélők nem tesznek egyebet, hanem csak hibáznak, nem adván elő a tárgyat, melyről tanácskoztok, a maga valóságában.

2. Én pedig nagyon jól tudom, hogy egykor lehetett volna az államnak a magáét is biztosan birtokolnia s Fülöppöt is megbosszulnia; mert az én koromban történt nem régen mind a kettő ¹⁾. Most azonban meg vagyok győződve, hogy elegendő reánk

29. 1. nézve, előbb azt eszközölni, miként mentsük meg a

¹⁾ Hogy t. i. mind sajátunkat megvédhessük, mind Fülöppöt büntethessük. —

szövetségeseket; mivel ha ezen dolog biztosítva lesz, akkor arról is lehet majd gondoskodni, miképen büntessük meg amazt. De mielőtt a kezdetet ²⁾ helyesen meg nem alapítjuk, hasztalannak tartom, hogy a végeről ²⁾ bárminő beszédek tartunk.

3. A jelen alkalom tehát, óh athéni férfiak, ha valaha, sok gondot és tanácsot szükségel; s én nem azt tartom legnehezebbnek, hogy mit kell a jelen körülményekben tanácsolni, hanem arra nézve habozok, óh athéni férfiak, hogy miképen szóljak hozzátok. Mert azok által, miket jelenlevén és hallván ³⁾ megismertem, meg vagyok győződve, hogy a hasznok nagyobb része azért hagyott el titeket, mivel nincs kedvetek, nem pedig mintha nem értenétek a kötevényeket teljesíteni. Kérlek tehát benneteket, tűrjétek ha szabadlelküleg nyilatkozom, azt nézván, vajjon igazat mondok-e s azon célból-e, hogy a többi jobbra változzék. Hiszen látjátok hogy, mivel némelyek kegyvadászat végett szónokolnak, a jelen ügyek a nyomornak minden nemére jutának.

4. De szükségesnek tartom, titeket előbb a történtekre kissé emlékeztetni. Emlékeztek, óh athéni férfiak, mikor hozaték nektek hírül három vagy négy évvel ezelőtt, hogy Fülöpp Thráciában Júno várát

1) A szövetségesek biztonságát. — 2) Fülöpp megboszszulatásáról. — 3) A népgyűléseken. —

ostromolja. Akkor épen Mämactériön hónapja ¹⁾ volt. Sok beszéd és zaj támadván pedig köztetek, elhatározátok, 40 háromevezőshajót elindítani, azokat a negyvenötödik évet túl nem haladó polgárokkal fölhadazni és 60 talentumot ²⁾ adakozni.

5. Erre elmulván ezen év, a Hecatombäön, Metagitnion s Boëdromion, ezen hónapban elküldétek nagy nehezen az eleusisi titokünnepek után Charidemus ³⁾ must tiz üres hajóval ³⁾ és öt ezüst talentummal. Mert a mint hírül hozaték, hogy Fülöpp beteg vagy meghalt (mivel mindkét hír érkezett), azt gondolván hogy nincsen többé semmi alkalmas ok a segítségre, abbanhagyátok a tengeri hadjáratot ⁴⁾. Ez pedig maga volt az alkalmas ok; mert ha akkor gyorsan küldtünk volna oda segélyt, a mint elhatároztuk,

¹⁾ Átnézete az attikai s a nekik megfelelő mai hónapoknk:

Hecatombäön	. 30 nap	-Julius	8-ától	August.	6-áig
Metagitnion	. 29 "	August.	7 "	Septem.	4 "
Boedromion	. 30 "	Septem.	5 "	Octob.	4 "
Pyanepsion	. 30 "	Octob.	5 "	Novem.	3 "
Mämacterion	. 29 "	Novem.	4 "	Decem.	2 "
Posideon	. 30 "	Decem.	3 "	Január	1 "
Gamelion	. 29 "	Január	2 "	Január	30 "
Anthessterion	. 30 "	Január	31 "	Martius	1 "
Elaphebolion	. 29 "	Martius	2 "	Martius	30 "
Munychion	. 30 "	Martius	31 "	April	29 "
Thargelion	. 29 "	April	30 "	Május	28 "
Skirophorion	. 29 "	Május	29 "	Junius	27 "

²⁾ 144,000 forintot. — ³⁾ Polgári had nélkül. — ⁴⁾ Charidemus elindulását nem is tartja hadjáratnak Demosthenes.

most nem alkalmatlankodnék nekünk a megmenekült Fülöpp.

6. Az akkor történtek már nem lehetnek más képen ¹⁾; de most alkalom kínálkozik egy más háborúra, mely miatt ezeket ²⁾ is említém, nehogy ugyan így járjatok ³⁾. Miként fogjuk tehát ezt ⁴⁾ fölhasználni, óh athéni férfiak? Ha t. i. nem adtok kitelhetőleg minden erővel segílyt, meglátjátok majd miképen fogtok tí mindenben Fülöpp javára hadvézérkedni.

7. Az Olynthiaiak birtak vala némi hatalmat s a dolgok úgy álltak, hogy sem Fülöpp nem bizott ezekben, sem ezek Fülöppben. Mi és amazok békét eszközlének egymásközött. Ez mintegy akadály s alkalmatlan volt Fülöppre nézve, hogy egy nagy város, velünk kibékülvén, lesi az ő alkalmait ⁵⁾. Mi szükségesnek gondoltuk, ezen embereket mindenképen háborúra ingerelni; s a miről mindnyájan beszélnek vala, az most akárhogy megtörtént.

8. Mi van tehát hátra, óh athéni férfiak, mint hatalmasan és készséggel segílyt nyújtani? Én ugyan mást nem látok. Mert ha gyáván elhanyagolunk valamit, a reánk háramló gyalázaton kívül nem csekélynek látom, óh athéni férfiak, a jövő miatti félelmet is, úgy viseltetvén ellenünk a Thebánok, a mint viseltetnek ⁶⁾ s pénzzel szükölködvén a Pho-

¹⁾ Meg nem másíthatnak. — ²⁾ Az előadottakat. —

³⁾ Mint az előbbi háborúban. — ⁴⁾ Az alkalmat. — ⁵⁾ Lesi, hogy mikor támadhatná meg Fülöppöt; a görög scholiasta magyarázata szerint. — ⁶⁾ Az az, ellenségeink levén.

căabeliek, és semmi sem akadályozván Fülöppöt,
31. l. miután a jelen dolgokat elvégzendette, ide fordulni.

9. De ha valaki közöletek addig halasztja a kötelvények teljesítését, az közelről akarja látni a csapásokat, tőle függvén hallani a másutt történőket, és segítőket akar magának keresni, tőle függvén, hogy most ő segítsen másoknak. Mert hogy oda fognak jutni a dolgok, ha a jelent elhanyagoljuk, azt talán majdnem mindnyájan tudjuk.

10. Azonban azt mondhatja valaki: „hogy bizony segélyt adnunk kell, azt mindnyájan elismerjük, és fogunk is adni; de miképen, azt mondd meg te.“ Ne csodálkozzatok tehát, óh athéni férfiak, ha valamit mondok, mi a sokaság előtt váratlan. Rendeljétek törvényhozókat. Ezen törvényhozók gyűlésében pedig ne hozzatok semmi törvényt (mert birtok elegendőket), hanem töröljétek el a jelenleg károtokra szolgálókat.

11. Nyíltan nevezem pedig a látványi pénzekre ¹⁾, s némelyeket a táborozókra vonatkozókat, melyek közül amazok a hadi pénzt az otthon maradók között elosztják látványokra, ezek pedig a táborozástól vonakodókat sértetlenekké teszik ²⁾ s azután a kötelvényöket teljesíteni akarókat is elcsüggesztik. Miután ezeket eltörlitek és arra, hogy a legjobbakat lehessen tanácsolni, biztos utat ajánltok, akkor ke-

¹⁾ L. az első beszéd tartalmát 2. alatt. — ²⁾ Meg nem büntetik. —

ressetek olyant, ki azt indítványozza, miről mindnyájan tudjátok, hogy üdvös.

12. De mielőtt ezt teszitek, ne nézzetek körül, hogy kicsoda tanácsolván a ti érdeketekben a legjobbakat, általatok elveszni akarna. Mert nem fogjátok találni, főleg mivel csak ez a jövődő maradna fön, hogy az ezeket tanácsoló és indítványozó jogtalanul valamely bajt szenvedjen, a közügynek pedig épen nem használjon, sőt jövőre is még inkább elriasztana valakit, mint jelenleg, a legjobbat tanácsolni. Kell tehát, óh athéni férfiak, hogy ugyanazok kívánják ezen törvényeket eltörölni, a kik hozták is.

13. Mert nem igazságos, hogy a kedvezés, 32. l. mely az egész államot károsítja vala, az akkori törvényhozók számára fönmaradjon, a gyűlölet pedig a miatt, mi által mindnyájunknak jobb dolgunk lehetne, most büntetése legyen a legjobbakat tanácsolónak. De mielőtt ez jól elintéztetik, semmikép se gondoljátok; óh athéni férfiak, hogy van köztetek oly hatalmas, hogy megszegvén ezen törvényeket ne lakoljon, vagy oly esztelen, hogy látható veszélybe rohanjon.

14. Azonban azt is kell tudnotok, óh athéni férfiak, hogy a végzés semmit sem ér, ha nem járul hozzá az, hogy szívesen akarjátok végrehajtani a végzéseket. Mert ha a végzések magukban elegendők volnának, hogy vagy titeket kényszerítsenek azt tenni, a mi illik, vagy azt létesítsék, a miről szólnak, sem ti, sokat határozva, nem tettetek volna keveset vagy inkább semmit, sem Fülöpp nem garázdál-

kodott volna annyi ideig; mivel a végzések miatt ¹⁾ már régen lakolt volna.

15. De ez nincs így; mert a cselekvés rendre nézve későbbi levén a szólásnál és szavazásnál, hatályra nézve előbbi és jelesebb ²⁾. Ennek kell tehát hozzájárulnia; a többi megvan; mert vannak közttek, oh athéni férfiak, kik képesek a szükségességről szónokolni s ti mindenek fölött legélesebb elműek vagytok a beszédek megismerésére s most végrehajthatjátok is, ha helyesen cselekesztek.

33. 1. 16. Mert minő időt vagy minő alkalmat kerestek, oh athéni férfiak, mely jobb a jelennél? Vagy mikor fogjátok azt tenni, a mit kell, ha most nem? Nem foglalta el előre minden erősített helyeinket ez az ember, s ha ezen földnek is urává leend, nem fogunk-e leggyalázatosabban járni? Nem viselnek-e most háborút, a kiknek ígértük, hogy, ha háborúra kelnének, készséggel segitendjük? Nem ellenség-e ő? Nem bírja-e sajátunkat? Nem barbár-e? Nem az-e, akárminek nevezhetné őt valaki?

17. De az istenekért, vajjon, miután mindent engedtünk meg neki s egyedül csak kezére nem játszottunk, akkor fogjuk keresni, hogy kik ezeknek a szerzői? Magunk csakugyan nem fogjuk mondani, hogy okai vagyunk, azt én jól tudom. Hiszen a háború veszélyeiben is senki sem vádolja önmagát a

¹⁾ Ha a végzésektől függne a dolog. — ²⁾ V. ö. Salust. Jug. 85, 12: nam gerere quam fieri tempore posterius, re atque usu prius est. —

futamodók közül, hanem a vezért és szomszédait és akárkit inkább, s még is világos, hogy az összes szaladók miatt legyőzettek; mert a másokat vádlótól függött, megállni a helyén, s ha ezt mindegyik teszi, győztek volna.

18. Így most is, ha valaki nem tanácsolja a legjobbakat, keljen föl egy másik és szóljon, de ne vádolja ezt. Tanácsol más valaki jobbat? Tegyétek ezt jó szerencsével. Vagy talán ez nem kellemes? Ez nem többé a szoló hibája, kivéve ha szükséges levén valamit kívánni ¹⁾, ezt elhagyná. Mert kivánni könnyű, óh athéni férfiak, rövid idő alatt egybefoglalván mind azt, a mit valaki akar; de választani, midőn tanácskozássra tüzetnek ki az ügyek, nem többé oly könnyű, hanem a legüdvösebbet kell a kellemes előtt, ha nem lehet együtt mind a kettőt, elfogadni.

19. „De ha valaki birná nekünk a látványi pénzeket is meghagyni s más hadi pénzforrásokat is tanácsolni, nem volna az derekabb?” mondhatná valaki. Én ugyan ráállok, óh athéni férfiak, ha az lehetséges; de csudálkozom, ha valaha az emberek valamelyikének sikerült volna vagy sikerülendene, hogy, miután vagyonát elkölti, a mire nem kell, az elköltöttet arra fordítsa, a mire kell. Az ilyen beszédeknek nagy támasza tehát, úgy gondolom, mindegyiknek a kívánsága; miért is mindenek fölött legkönnyebb önmagát megcsalni; mert a mit mindegyik

¹⁾ Ha szükségesnek gondolnátok, hogy csupa kívánságok által lehet eldönteni az ügyeket.

34. l. kíván, azt hiszi is, de a dolgok gyakran más természetűek.

20. Nézzétek tehát ezeket úgy, óh athéni férfiak, a mint a dolgok állapota is megengedi, s képesek lesztek kiindulni s lesz hadibérek ¹⁾. Valóban nem illik józan s nagylelkű emberekhez pénzhiány miatt a háború dolgaiból valamit elhanyagolván, könnyelműleg az ilyen gyalázásokat tűrni ²⁾, sem pedig fegyvert rágadván Korinth és Megara ellen indulni, Fülöppnek ellenben megengedni, görög városokat rabigába dönteni élelmek szűke miatt a táborozók számára.

21. S én nem határoztam el magamat, ezeket csak úgy vaktában elmondani, hogy némelyektől közöletek gyűlöltessem; mert nem vagyok oly esztelen, sem nyomorult, hogy gyűlöltetni akarnék, midőn gondolom hogy semmit sem használok. Ha nem igazságos polgar kötelvényének tartom, elsőbbséget adni az állam üdvének a szónoklásbani kedvezés fölött. Mert hallom, valamint talán tí is, hogy az őseink alatti szónokok, kiket a föllépők ³⁾ mindnyájan dicsérnek ugyan, de nem igen utánoznak, ezen szokással és móddal éltek az államigazgatásban, u. m. amaz Aristides, a velem hasonnevű Nicias, Pericles.

22. De mióta ezen szónokok föltűntek, kik titeket kérdeznek: „mit kívántok? mit indítványoz-

¹⁾ A katonák fizetésére. — ²⁾ Hogy t. i. pénzhiány miatt nem indultatok a szövetségesek segítségére s elveszni hagyátok őket. — ³⁾ A mostani szónokok. —

zak? mivel kedveskedjem nektek?“ azóta elárultatnak pillanatnyi kedvezésből az állam érdekei és ilyenek történnek ¹⁾; s ezeknek ²⁾ minden dolgai jól állnak, a tiéitek pedig gyalázatosan.

23. Már pedig gondoljátok meg, óh athéni férfiak, mely dolgokat említhetne valaki általán, melyek őseink és magatok korában történtek? Rövid lesz azonban és elöttetek ismeretes a beszéd; mert nem idegen, hanem honi példákkal élven, óh athéni férfiak, valhattok boldogokká. 35. l.

24. Azok tehát, kiknek nem kedveskedtek a szónokok s nem is úgy szerették őket, mint ezek most titeket ³⁾, negyvenöt évig ⁴⁾ uralkodának az ezt akaró Hellenek fölött, s többet tizezer talentumnál a fellegrvárba fölvivének ⁵⁾, az ezen országot ⁶⁾ bíró király pedig engedelmeskedik vala nekik, a mint illik hogy a barbár hallgasson a Hellenekre; végre szárazon és tengeren csatáztván sok diadaljelt állítanak föl személyesen táborozva, s egyedül az emberek közül hagyának hátra tetteik által az irigylőket felül haladó dicsőséget.

25. A görög-ügyekben ugyan ilyenek valának; minők voltak legyen pedig magának az államnak mind nyilvános mind magán ügyeiben, azt szemléljétek. Államilag elkészítének számunkra épületeket s a templomoknak és az ezekben följánlott tárgyak-

¹⁾ Mint most. — ²⁾ A hízegő szónokoknak. — ³⁾ T. i. hízegve. — ⁴⁾ 477-től Kr. e. a peloponnézi háborúig, vagy is 432-ig Kr. e. — ⁵⁾ Mint megtakarított pénzt. — ⁶⁾ Macedóniát.

nak oly nagy és annyi szépségeit, hogy az utódok egyikének sem hagyatott hátra a felülmulás.

26. Magánlag pedig oly szerények valának és az államélet szokásához oly nagyon ragaszkodók, hogy, ha talán valaki közöletek tudja, minő Aristidesnek, Miltiádesnek s az akkori dicsőeknek a háza, látja, hogy az semmivel sem fényesebb a szomszédénál. Mert nem vagyonosodásra kezelik vala az állam ügyeit, hanem mindenik azt vélte, hogy a köztársaságot kell nagygyá tenni. S az által, hogy a hellen ügyeket hiven, az istenek irántiakat ájtatosan, az egymásközöttieket jogegyenlőséggel igazgatták, méltán nagy boldogságot szerzének maguknak.

27. Akkor tehát így álltak a dolgok, midőn amazok ¹⁾ azon előjárókkal éltek, a kiket említék. Most pedig miképen állnak a ti dolgaitok ezen derék emberek ²⁾ alatt? Vajjon talán hasonlóul vagy megközelítőleg? A többit ugyan elhallgatom, noha sokat 36. l. mondhatnék; de olyan egyedüliségre ³⁾, melyet mindnyájan láttok, szert tévén, t. i. a Lacedämonok tönkre jutván ⁴⁾, s a Thebának el levén foglalva ⁵⁾, és a többiek közül egyik sem levén oly tekintélyü, hogy az elsőségért veletek versenyezzen, midőn tölünk függ, sajátunkat is biztosan birni s a többiek jogait is igazgatni;

28. megfosztatánk saját tartományunktól, töb-

¹⁾ Őseink. — ²⁾ Gonosz szónokok. — ³⁾ Versenytárs nélküli állapotra. — ⁴⁾ Leuctránál 371-ben Kr. e., és Mantineánál 362-ben Kr. e. — ⁵⁾ A Phocäabeliek elleni háborúval.

bet mint ezerötszáz talentumot ¹⁾ semmi haszonra elkölténk, s a szövetségeseket, kiket a háborúban szerzénk, ezek ²⁾ béke idején tönkre tették, s az elenséget gyakoroltuk, hogy minmagunk ellen oly nagygyá legyen. Vagy lépjen föl valaki s mondja meg nekem, honnán másképen lön Fülöpp hatalmassá, mint minmagunk által?

29. „De, óh jámbor, ha ezek ³⁾ rossz karban vannak, legalább magában az államban most jobban állnak a dolgok ⁴⁾.” S mit sorolhatna elő valaki? A falak ormait, melyeket bemeszelünk, az utakat, melyeket tatarozunk, s kútakat és dőreségeket? Tekintsetek csak az ezen ügyeket igazgatókra, kik közül némelyek szegényekből gazdagok lettek, mások homályosokból híresek, néhányan pedig saját házaikat fényesebben szerelték föl az állami épületeknél, s minél silányabb lett az állam jölete, annál inkább naggyobbodott az ezeke.

30. Mi már mind ennek az oka, s miért volt akkor minden jól, most pedig nincsen helyesen? Mivel azelőtt maga a nép mervén táborozni, ura volt az állam igazgatóinak s hatalmában birta az összes javakat és a többiek közül mindegyik kedvesen vette, ha a néptől kitüntést, hivatalt s más valamely javadalmat kapott.

31. Most pedig ellenkezőleg az államigazgatók, 37. l. a javak urai s ezek által történik minden; ti ellen-

¹⁾ 3,600,000 forintot. — ²⁾ A gonosz szónokok. — ³⁾ A külügyek. — ⁴⁾ Így szólhatna valaki ellenvetőleg. —

ben, a nép, elgyengittetve s megfosztatva pénztől és szövetségesektől, mintegy szolgává s mellékdologgá lettetek, meglegedvén ha ezek látványi pénzt adnak nektek vagy a Segítségülsietés-ünnepét ¹⁾ megülik, s a mi mindenek fölött a legvitézebb ²⁾, sajátotokért még hálával tartoztok nekik. Ők pedig bezárván titeket magában a városban ³⁾, ezekre szoktatnak s megszelidítnek kényők szerint kezelhetőkké tevén titeket.

32. Sohasem lehet pedig, gondolom, nagy és bátor érzületre szert tenniök azoknak, kik silány s megvetendő dolgokat cselekesznek ⁴⁾: mert bár minők az emberek foglalkozásai, szükséges hogy ilyen legyen az érzületek is. Nem csudálkoznám, Ceresre, ha ezek nekem a szólónak ⁵⁾ részeteiről nagyobb káromra válnának, mint azoknak, kik okai, hogy ezek történtek; mert nálatok nem létezik mindig mindenről a szólásszabadság s én legalább csudálkozom, hogy ez most megengedettett.

33. Ha tehát legalább még most elválván ezen szokásoktól, táborozni akarnátok s valamit hozzátok méltót véghezvinni és az otthoni vagyont ⁶⁾, mint eszközt, fölhasználni a külső javakra; talán, óh athéni

¹⁾ Βοηθόρμια Apollo tiszteletére, mely ünnep néplakomával végződék. — ²⁾ Gúnyosan, e helyett: leginkább lealázó. — ³⁾ Nem engedvén, hogy háborúba induljatok. — ⁴⁾ V. ö. Cicero Laelius 9, 32: Nihil enim altum, nihil magnificum ac divinum suspicere possunt, qui suas omnes cogitationes abiecerunt in rem tam humilem tamque contemptam. — ⁵⁾ Ha azért, mert mondom. — ⁶⁾ A látványi pénzt. —

férfiak, talán szereznétek valami tökéletes és nagy jót s megszabadulnátok az ilyen vételektől ¹⁾, melyek hasonlítanak a betegeknek az orvosok által adott ételekhez. Azok ugyan is sem erőt nem nyújtanak, sem meghalni nem engednek; és ezek, melyeket most ti kaptok, sem nem oly nagyok, hogy tartós hasznatok legyen, sem nem engedik, hogy megvessétek s más valamire vállalkozzatok, hanem mindegyiketek tunyaságát növesztik.

34. „Te tehát hadbért jávasolsz ²⁾?” mondhatná valaki. Sőt még azonnal ugyanazon rendét mindnyájoknak ³⁾, óh athéni férfiak, hogy mindegyik megkapván a közösből a maga részét, az legyen ⁴⁾, mire az államnak szüksége van. Ha békességben lehet élni; jobb dolgod van otthon maradva, mivel megszabadulsz attól, hogy szükölködés miatt kényszerülj valami gyalázatot elkövetni ⁵⁾. Ha olyasmi történik, mint most; ugyan ezen haszonvételtől ⁶⁾ katonáskodol a hazáért, a mint igazságos. Van valaki közttek túl a hadi koron? A miket ez most rend nélkül kap ⁷⁾, a nélkül hogy hasznot hajtana, hadd kapja azokat méltányos rendben, mindenre felügyelve és gondot fordítva, a minek véghez kell vitetnie.

35. Általában tehát sem el nem vevén, sem

¹⁾ Nyereményektől; haszonrészekről, minők a látványi pénzek. — ²⁾ Az az, hogy a látványi pénzt fordítsuk a polgárok hadi fizetésére. — ³⁾ Javaslom. — ⁴⁾ Azt tegye. — ⁵⁾ Mert megélhetsz a látványi pénzből. — ⁶⁾ Látványi pénzből. — ⁷⁾ Rend nélkül azért, mivel a kapott látványi pénzért nem tesz viszontszolgálatot. —

hozzá nem adván ¹⁾, csekélységek kivételével, eltörültem a rendetlenséget s rendbe hoztam az államot ²⁾, mivel a pénzvételre, a táborozásra, a bíraskodásra, annak tevésére, a mire mindegyik az ő kora szerint képes, s a minek az ideje volna, ugyan azon rendet alapítottam meg. Én sehol sem mondtam, hogy a munkálkodók illetőségét a semmit sem tevők között kell elosztani, sem azt, hogy ők tunyáskodjanak, vesztegeljenek, szükölködjének, s azt kérdezzessék, hogy kinek idegen katonái győznek. Mert most ezek történnek.

36. Nem is dorgálom azt, a ki javatokra a költvények valamelyikét teljesíti ³⁾, de követelem, hogy ti is tegyétek azt tinmagatokért, a mi miatt másokat tiszteltek s hogy ne távozzatok el, oh athéni férfiak, az erény állomásától, melyet az ősök sok és dicső veszélyek által megszerezvén nektek hátrahagyának. —

Elmondtam körülbelől, a mit üdvösnek tartok. Ti pedig válasszátok azt, a mi az államnak s mindnyájatoknak használni fog.

¹⁾ Valamit az államintézeteinkhez. — ²⁾ Előadásomban. — ³⁾ A ki idegen katonákkal küzd az athéni állam érdekében. —

IV.

Demosthenes Fülöpp elleni I. beszédének tartalma Libanius szerint.

A Fülöpp elleni háborúban szerencsétlenül működő Athéniek kétségbeesvén közgyűlésre jövének össze. A szónok tehát megszüntetni törekszik az ő csüggetegségöket, mondván, hogy nem csoda, ha, könnyelműleg viselvén magukat, legyőzettek, és előadja, miképen viselhetnék legjobban a háborút. Javasolja t. i. hogy két haderőt szereljenek föl; az egyik, mely nagyobb s polgárokból áll, otthon maradván kész legyen az időszerinti szükségben; a kisebbik pedig, idegenek levén a harczosai, de közbevegyittetvén polgárok is, ne maradjon Athénben, sem a városból ne nyujtson segítséget, hanem Macedónia körül forgolódjék szüntelenül csatározva, nehogy Fülöpp bevárván az évfordulati szeleket ²⁾ vagy a telet is, midőn Athénből Macedóniába hajózni lehetetlen, hozzáfogjon a dologhoz és az Athéniek távolléte miatt mindent elfoglaljon, hanem hogy közel legyen a vele szembeszállandó haderő.

¹⁾ Minden eshetőségre. — ²⁾ ἐτησίαις (Passzát-szeleket), melyek a kánikulában északnyugotról fúván az észak felé hajózóknak nagyon veszélyesek. —

Demosthenes I. beszéde Fülöpp ellen.

(351-ben Kr. e.)

40. l. 1. Ha kitüzetik vala, óh athéni férfiak, valamely új tárgyról szónokolni; visszatartván magamat miglen azok legtöbbjei, kik ezt tenni szokták, véleményüket kijelentik, ha az általuk mondottakból nekem valami tetszett volna, hallgattam, ha pedig nem, magam megkísérlettem volna elmondani, a mit gondolok. Miután azonban azokról történik most is a tanácskozás, mikről ezek már sokszor szóltak, azt gondolom, hogy noha én az első állok föl, méltán nyerhetek bocsánatot. Mert ha ezek a lefolyt idő alatt az illendőket tanácsolták volna, semmiről sem kellene most tanácskoznotok.

2. Először tehát, óh athéni férfiak, nem kell elcsüggedni a jelen dolgok miatt, ha nagyon rosszul is látszanak állni. Mert a mi azokban a lefolyt idő alatt a legrosszabb, az a jövőre nézve a legjobb. Micsoda tehát ez? Minthogy tí, óh athéni férfiak, semmit sem tettétek a szükségesekből, azért állnak rosszul a dolgaitok; mivel valóban, ha mindent a mi illik, elkövettetek volna s még is így állnának a dolgok, még reményünk sem lehetne, hogy azok jobbra változzanak.

3. Azután meg kell gondolnotok, részint másoktól hallván, részint, ha megemlékeztek, magatok tudván, hogy mily nagy hatalmat birtak egykor a Lacedämonok, melynek nem hosszú ideje ¹⁾, s mily dicsően és illendőleg nem követtetek el semmi méltatlant az államhoz, hanem kiállátok a jogokért az amazok elleni háborút. Miért mondom tehát ezeket? 41. l.
Hogy tudjátok, óh athéni férfiak, és lássátok, hogy nektek semmi sem félelmetes, ha ovakodtok, és semmi sem olyan, a minőnek kívánjátok, ha hanyagok vagytok, például vevén magatoknak a Lacedämonok akkori hatalmát, melyet legyőztetek, mivel figyelmeteket fordítottátok a dolgokra, és ennek ²⁾ mostani negédét, mely miatt aggódunk, mivel semmit sem gondolkodunk arról, a miről kellene.

4. Ha pedig valaki közöletek, óh athéni férfiak, nehezen legyőzhetőnek lenni gondolja Fülöppöt, szemlélvén a meglevő haderejének sokaságát s azt, hogy az állam elveszté az összes erősített helyeket, helyesen vélekedik ugyan, mindazonáltal gondolja meg azt, hogy mi sajátul birtuk hajdan, óh athéni férfiak, Pydnát, Potidäát, Methónét s köröskörül az egész vidéket s a most alatta levő népek közül sokan önkormányzatuak és szabadok voltak s inkább irántunk akartak barátságosan viseltetni, mint iránta.

5. Ha tehát Fülöpp akkor ezen nézetben lett volna, hogy nehéz neki, szövetségesek nélkül állónak, az Athéniekkel háborút viselnie kiknek annyi

¹⁾ 28 évvel ezen beszéd előtt. — ²⁾ Fülöppnek. —

erősségek van az ő tartománya ellen, semmit sem kezdett volna azok közül, a miket most véghez vitt s nem is szerzett volna oly nagy hatalmat. De jól tudta ő azt, óh athéni férfiak, hogy mind ezen erősített helyek a háborúnak kitűzött jutalmai s hogy természetnél fogva a jelenlevők¹⁾ a távollevők, s a fáradozni és veszélyekkel szembeszállni akaróké a gondatlanok vagyona.

6. Mert valóban ezen nézettel élván mindent meghódított és bir, részint úgy mint a háboru által elfoglaló birni szokta, részint pedig szövetség s barátság kötése által. Ugyan is mindnyájan azokkal szeretnek szövetkezni és azokra figyelmezni, kikről

42. 1. látják hogy föl vannak készülve és elhatározva azt tenni, a mit kell.

7. Ha tehát, óh athéni férfiak, ti is akarnátok most, minthogy azelőtt nem voltatok, ilyen érzülettel lenni, s mindegyik közöletek, a hol magát az államra nézve hasznosnak kell és lehet bebizonyítani, fölhagyván minden vonakodással; kész leend cselekedni, t. i. a pénzzel bíró, adakozni, a hadképes pedig, táborozni; és hogy egyszerűen egybefoglaljam²⁾, ha tinmagatok uraivá akarnátok lenni s megszűnnétek reményleni, hogy, midőn mindegyik maga semmit sem tesz, helyette a szomszédja mindent véghezviend; akkor a sajátotokat is, ha Isten akarja, fog-

¹⁾ Érti azokat, kik mindenütt jelen vannak a hadsereg élén. — ²⁾ Hogy egyszerű rövidséggel mondjam. Egy szóval. —

játok visszanyerni s az elhanyagoltakat ¹⁾, is újra megkapni s amazt megbüntetni.

8 Mert ne higgyétek, hogy neki, mint valamely istennek, halhatatlanul meg van erősítve a hatalma, hanem sokan gyűlölik őt s félnek tőle; óh athéni férfiak, s irigylük azok közül is, kik most nagyon barátságosan látszanak iránta viseltetni. S mind arról, mi más emberekben is megvan ²⁾, hinniünk kell, hogy az ő társaiban is benvan. Mind ezek azonban most meghunyászkodnak, nem lévén menhelyök a tí lassuságtok és tétetlenségtek miatt; melyről azt mondom, hogy már félre kell tenni.

9. Látjátok ugyan is a dolgot, óh athéni férfiak, minő vakmerőségre vetemedett legyen ez az ember, a ki választást sem enged nektek, hogy cselekedjétek vagy nyugton legyetek, hanem fenyegetőzik s mint mondják dolyfös szavakat ejt, s nem képes azokban megnyugodni, a miket meghódított, hanem mindig hozzászerez valamit s körben mindenütt körül- 43. l.
hálóz minket, a késedelmezőket és veszteglőket.

10. Mikor tehát, óh athéni férfiak, mikor fogjátok azt tenni, a mit kell? Miután mi történjék ³⁾? „Miután Istenemre valamely inség leend ⁴⁾”; De most minek kell tartani a történőket? Én ugyan azt vélem, hogy szabad emberekre nézve legnagyobb inség a dolgaik miatti gyalázat. Vagy, mondd ne-

¹⁾ A hanyagságtok által elveszített birtokokat. —

²⁾ Félelem irigység, gyűlölet. Szóval indulatok, szenvedélyek. — ³⁾ Mi történjék előbb? — ⁴⁾ Ezt válaszolhatná valaki. —

kem, akarjátok-e körüljáráskálva egymást kérdezni : „minő ujságot beszélnek?“ Lehet-e valami újabb, mint hogy egy macedóni ember legyőzi az Athénieket és a Hellenek ügyeit igazgatja?

11. „Meghalt Fülöpp?“ „Nem, istenemre, hanem beteg.“ De mit érdekel az titeket? Hiszen ha valami baj érné, tí hamar más Fülöppöt fogtok alkotni, ha így figyeltek az államügyekre. Mert ez sem lett saját ereje által olyan nagygyá, mint a mi gondatlanságunk miatt.

12. Jóllehet még ez is hozzájárul: ha őt valami baj érné és a szerencse nekünk kedvezne, mely mindig jobban gondoskodik rólunk, mint mi magunk, s ezt is eszközölné ¹⁾; hadd tudjátok, hogy közel levén ²⁾ s az összes megzavart dolgokba befolyván, úgy igazgathatnátok azokat a mint nektek tetszik; de a mint most vagytok, ha az alkalom oda is adná nektek Amphipolist, még sem volnátok képesek azt elfogadni, távol levén mind készületeitekkel mind nézeteitekkel.

13. Hogy tehát mindnyájatoknak készeknek kell lennetek a kötelvényeket szívesen teljesíteni, arról nem szólok többé, mivel fölfogjátok és meg vagytok róla győződve; de a fölszerelés módját, melyről gondolom, hogy az titeket a dolgok ilyen helyzetéből kiszabadíthat, és a hadsokaság mennyiségét s a pénzforrások minőségét, és miképen lehessen a többieket nézetem szerint minél jobban és gyors-

¹⁾ Hogy t. i. Fülöppöt baj érje. — ²⁾ Hadsergeitekkel a háború helyszínéhez. —

sabban előállítani, mindjárt megkísérlem majd elmondani, csak ennyit kérvén tőletek, óh athéni férfiak :

14. Miután mindent fogtok hallani, ítéljetelek s előbb ne vágjatok elémbe; azt se gondolja valaki, ha eleinte új felszerelést látszom javasolni, hogy az ügyeket halasztom; mert nem azok szólnak leginkább a dologhoz, a kik azt mondják „gyorsan és ma;” minthogy a már megtörténteket nem volnánk képesek a mostani segélyküldés által megakadályozni.

15. Hanem a ki megmutatja, hogy minő, mily nagy felszerelést szerezzünk és honnan, hogy tartós lehessen, miglen vagy beleegyezésünk által a háborút megszüntetjük, vagy az ellenséget legyőzzük; mert így nem járnánk többé rosszúl a jövőben. Azt vélem tehát, hogy én képes vagyok ezeket előadni, a nélkül hogy akadályoznám, ha más valaki javasol valamit. Igéretem ugyan ilyen nagy; maga a dolog pedig bizonyítékot fog nyújtani ¹⁾; s ti lesztek a bírák.

16. Először tehát azt mondom, óh athéni férfiak, hogy ötven háromevezőst kell kiállítani, magatoknak pedig oly elszántsággal lennetek, hogy, ha szükséges volna, személyesen szálljatok be s hajózatok el. Ezenkívül javaslom, hogy a lovasság feléne ²⁾ számára lovasszállító s elegendő teherhajókat szereljeteek föl.

¹⁾ Vajjon beváltottam-e igéretemet. — ²⁾ Tehát 500. —

17. Ezeknek, úgy tartom, meg kell lenniök az ő rögtöni hadjáratai ellen, melyeket saját tartományából Pylä, Chersonéz s Olynth felé, s a hová neki tetszik, kiindit. Mert ama véleményt kell benne fölkelteni, hogy ti ezen fölötte nagy gondatlanság után kimozdultok talán, valamint ¹⁾ Euböába s előbb valamikor, a mint mondják, Haliartusba s végre minap Pyläbe.

18. S ez, ha nem is tennétek úgy, a mint én szükségesnek mondom, még sem általában megve-
45. l. tendő azért, hogy vagy félelemből, tudván hogy készen vagytok (mert bizonyosan fogja tudni; mivel vannak minmagunk között, vannak kellőnél többen, kik neki mindent hirül adnak) nyugton maradjon, vagy ezt fitymálván ovatlanul meglepettessék, semmi sem akadályozván titeket az ő országába hajózni, ha alkalmat szolgáltatand.

19. Ezek azok, mikről állítom, hogy mindnyájatoknak kell elhatároznotok, s mikről vélem, hogy illik fölszerelnetek. De mindenek előtt, mondom, készen kell tartanotok, óh athéni férfiak, valamely haderőt, mely folyvást ellene háboruszkodjék s kárt okozzon neki; ne tizezer sem huszezer idegent, sem a papiron álló hadakat ²⁾; hanem olyant, mely polgárságból álljon, s akár ti egyet akár többet, akár ezt akár bárkit választandotok hadvezérül, ennek enge-

¹⁾ Kimozdultatok. — ²⁾ Minőket némelykor a népgyűlés határozott ugyan kiállítani, de valóban nem mozgósított. —

delmeskedjék s ezt kövesse. S javaslom, hogy ennek ¹⁾ élelmezést adjatok.

20. De minő s mily nagy lesz ezen haderő s honnan fogja kapni az élelmet, s miképen lesz kedve ezt tenni ²⁾? Én majd megmondom külön elősorolván ezeket egyenkint. Az idegenekre nézve mondom — ³⁾, de ne tegyétek azt, a mi gyakran titeket károsított: t. i. mindent a kellőnél csekélyebbnek tartván s a legfontosabb ügyekre a végzéseiben vállalkozván, midőn tetre kerül a dolog, még a csekélyeket sem viszitek véghez. Inkább tegyétek és szerezzétek meg a csekélyeket, s ezekhez tegyetek hozzá, ha csekélyebbeknek látszanak.

21. Azt mondom tehát, hogy az összes katonák legyenek kétezeren s ezek között Athéniek ötszázon, bármely hadképes korból is jónak tartjátok, kik egymást fölváltván bizonyos idő alatt táborozzanak, 46. l. mely ne legyen hosszú, hanem a meddig jónak találjátok; a többiek pedig legyenek idegenek. S ezek mellé ⁴⁾ kétszáz lovást, s közöttük legalább ötven athéni polgárt, kik úgy táborozzanak, mint a gyalogság; és számukra lovasszállító hajókat.

22. Legyen. Mit még ezenkívül? Tíz gyors hajót; mert szükségünk van, miután ő hajóhaddal bir, gyors hajókra is, hogy a haderő biztosan hajózzék. De honnan kerül ki ezek számára az élelem? Ezt is

¹⁾ Ezen polgári hadnak. — ²⁾ Engedelmeskedni a vezérnek s őt követni. — ³⁾ Demosthenes egészen megelégedzik az idegen katonákról folytatni a beszédét s egy hosszú kitérés után, arról szól mennyi polgárból és idegenből álljon a hadtest. — ⁴⁾ Inditványozok. —

megmondom és megmutatom, miután fölvilágositand-lak benneteket, hogy miért gondolok elégségesnek lenni ennyi haderőt s miért javaslom, hogy polgárok katonáskodjanak.

23. Ennyit, óh athéni férfiak, azért ¹⁾, mivel most nem lehet haderőt kiállítanunk, mely csatarendben vele szembeszálljon, hanem szükséges portyázásra indulnunk s eleinte ekképen háborút viselnünk. Annak tehát nem kell lennie sem fölötté nagy-nak (mivel nincsen sem zsold, sem élelem), sem általában csekélynek. Hogy pedig polgárok jelenlegyenek és együtt hajózzanak, azt azért javaslom, mivel hal-lom, hogy az állam előbb is tartott idegen hadat Ko-rinthban, melyet Polystrat vezérelt és Iphicrates és Chabrias és mások s hogy tí személyesen együtt tá-boroztatok. S hallomásból tudom, hogy ezen idege-nek, csatarendben állván veletek és tí amazokkal, meggyőzték a Lacedaemonokat.

24. De mióta ezen idegen hadak egyedül tábo-roznak a tí számatokra, meggyőzik barátainkat és szövetségeseinket, ellenségeink pedig kellőnél na-gyobbak lettek. S felületesen viselvén az állam há-borúját, inkább Artabázhoz s akárhová ²⁾ sietnek

47. l. elhajózni; a hadvezér pedig követi őket, és méltán; mert annak nem lehet parancsolnia, a ki nem fizet bért.

25. Mit javaslók tehát? Elvenni mind a had-

¹⁾ Ennyi haderőt azért gondolok elégségesnek lenni.
— ²⁾ Mintsem oda, a hová ti küldétek őket. —

vezértől mind a katonáktól az ürügyet, bért nyújtva nekik és honi katonákat, mintegy a hadvezérek felügyelőit, melléjük állítva ¹⁾, minthogy bizony nevetséges, miképen most kezeljük a mi ügyeinket. Mert ha valaki kérdezne titeket: békében éltek, óh athéni férfiak? Nem bizony, Jupiterre, válaszolnatok, hanem Fülöpp ellen viselünk háborút.

26. Nemde választottatok magatok közül tiz zászlóaljparancsnokot, tiz hadvezért, tiz lovasparancsnokot s két lovassági vezért? Mit csinálnak tehát ezek? Egyet kivéve, kit ti háborúba küldtök, a többiek az ünnepi meneteket rendezik számatokra az áldozó tisztszemélyekkel. Mert valamint azok, kik agyagból készítik ²⁾, úgy ti is a piacz számára választjátok a zászlóalj- és lovasparancsnokokat, nem a háborúba.

27. Ugyanis nem kellett volna, óh athéni férfiak, a zászlóaljfőnököknek és a lovasvezérnek közöletek választatniok honi parancsnokokká, hogy a haderő valóban az államé legyen? Azonban Lemnusba hájózniá kell közöletek a lovasvezérnek ³⁾, az állam birtokaiért harczoló lovasságot pedig Menelausnak ⁴⁾ vezényelnie! S ezt nem azért mondom, mintha ezt az embert dorgálnám, hanem ennek ⁵⁾ általatok kellett volna választatnia, bárki legyen ő.

28. Ezekről azt tartjátok talán, hogy helyesen

¹⁾ T. i. az idegenek és a hadvezérek mellé. — ²⁾ A hadvezérek s parancsnokok alakjait. — ³⁾ Hogy ott jelen legyen a tisztítási ünnepélyen. — ⁴⁾ Idegen embernek. — ⁵⁾ A lovasvezérnek.

vannak ugyan előadva, de leginkább a pénzről kívánjátok hallani, hogy mennyi és honnan leend. Ezt is mindjárt teljesítem. A pénz tehát (egyedül ezen haderő élelmezésére, eltartására) tesz 90 talentumot

48. l. s valamivel többet: t. i. tíz gyors hajó számára 40 talentumot, havonként husz minát egy hajónak, kétezer katonának pedig szintannyit, hogy mintegyik katona havonként tíz drachmát ¹⁾ kapjon élelmezésére, a lovasok számára végre, kik kétszázon vannak, ha mindegyik harmincz drachmát kap naponként, 12 talentumot.

29. De ha valaki gondolja, hogy az élelmezési pénz silány segítség a táborozók számára, az nem ítélt helyesen. Mert én jól tudom, hogy, ha ez meglesz, maga a hadsereg szerzeni meg a többi a háború által, senkit sem károsítván akár a Hellenek akár a szövetségesek közül, úgy hogy teljes lesz a bére. S én mint önkénytes együtt hajózva kész vagyok akármit szenvedni, ha ez nincsen úgy. Honnan kerüljön ki tehát a pénz forrása, melyet általatok előteremtetni kívánok, azt legott megmondom. ²⁾

A pénzforrások kimutatása. ³⁾

30. Ezek azok, óh athéni férfiak, miket mi képesek voltunk kifürkészni. Miután pedig szavazni

¹⁾ Drachma = 40 kr. — ²⁾ Mert a katonák rendszere az élelmezési pénzen kívül bért is kaptak. — ³⁾ Ezen kimutatás, melyet a szónok valószínűleg melléklet gyanánt fölolvastott, sehol sem létezik.

fogtok a vélemények fölött, arra szavazzatok, a mit jónak találtok, hogy ne csak végzéseken és papi-ron viseljete háborút Fülöpp ellen, hanem tettek által is.

31. Ugy látszik pedig nekem, hogy ti sokkal jobban fognátok tanácskozni a háborúról s az egész készületről, ha megfontolnátok, óh athéni férfiak, az ország helyzetét, mely ellen viseltek háborút, s ha meggondolnátok, hogy Fülöpp a szelek és ésszakok segítségével legtöbbet visz keresztül titeket megelőzve, s hogy bevárván az évfordulati szeleket ¹⁾ vagy a telet hozzáfog a dologhoz, midőn mi nem vagyunk képesek oda érkezni.

32. Ezeket tehát meggondolván, nem kell gyűlevészhadak segítségével háborút viselni (mert mindenben el fogunk késni), hanem folytonos készület és haderő által. Téli szállásul pedig használhatjátok a hadsereg számára Lemnust, Thasust, Sciathust és az e vidéken levő szigeteket, melyekben kikötők is vannak, gabona is, s minden, mi a hadseregnek szükséges. S azon évszakban, midőn partra szállni is könnyebb, s a szelek is veszélytelenek, könnyen fog tartózkodni magának az országnak ²⁾ főszomszédságában és a kereskedelmi helyek torkolatainál.

33. Az általatok ezekkel megbízott vezér tehát fogja alkalomhoz képest elhatározni, hogy mire és mikor használja a haderőt; az pedig a mi része-

¹⁾ V. ö. ezen beszéd tartalmát a ²⁾ jegy alatt. —

²⁾ Macedóniának.

tekről szükséges, abból áll, a mit én indítványoztam. Ha legelőbb, óh athéni férfiak, megszerzitek ezen pénzt, melyet javaslok, azután a többit is, u. m. a katonákat, hajókat, lovasokat tökéletesen kiállítván, törvény által szorítjátok az egész haderőt, hogy a háborúban maradjon. s ha ti magatok lesztek a pénz kincstárnokai és előállítói, s ha a hadvezértől számot kértek az ő tetteiről; akkor megfogtok szünni, mindig ugyanazon tárgyakról tanácskozni, s mégis semmit sem végezni.

34. És ezenkívül még, óh athéni férfiak, először elveszitek majd amattól jövedelmi forrásainak legnagyobbját. Melyik pedig ez? A ti szövetségeseitek pénzéből visel ellenetek háborút, megfosztva és kirabolva a tengeren hajózókat. S mi még ezenkívül? ¹⁾ Meg fogtok szabadulni a kárszenvedéstől, nem ugymint a lefolyt időben, midőn Lemnusba és Imbrusba betörvén polgáraitokat foglyokul magával vivé, midőn Gerästusuál hajóitokat elfogván kimondhatlan pénzt kizsarolt, s végre midőn Marathonnál

50. 1. kiszállt és a tartományból a szent hajót ²⁾ elrabolta; ti pedig nem valátok képesek sem ezt gátolni, sem arra az időre, melyet kitűztetek, segélyt hozni.

35. De miért is gondoljátok csak, óh athéni férfiak, hogy a panathenäi és a dionyszi ünnep mindig a kellő időben tartatik meg, akár jártasok akár járatlanok sorsoltassanak mind a két ünnep gondvi-

¹⁾ Az az: másodszor. — ²⁾ Mely követek, ünnepi me-
netek szállítására s más állami célokra használtatott.

selőiül, melyekre annyi pénzt költetek, mennyit egy hajóhadra sem, s annyi legénységet és fölszerelést, mennyit talán egyre sem minden ügyeitek közül; minden tengeri hadjáratotok pedig, például Methónába, Pagasába, Potidäába, elmulasztja az alkalmat?

36. Mivel mind az ¹⁾ törvény által van meghatározva s mindegyik közöleték régen előre tudja, hogy kicsoda leend a törzsnek karvezére vagy harczjátéki főnöke, s mikor és kitől kapjon valamit s mit kelljen tennie, és semmi sem hagyatik ezen ügyben megvizsgálatlanul, sem meghatározatlanul; ellenben a háború körüli dolgokban és fölszerelésben minden rendetlen, szabálytalan és határozatlan. Azért mihelyt valamit ²⁾ hallottunk, rendelünk hajóhadfőnököket, ezek között vagyonszerét hajtunk végre ³⁾, pénzforrásokat keresünk, azután határozatba megy, hogy a zsellérek ⁴⁾ és a fölszabadult szolgák szálljanak a hajóra, azután ismét hogy mi magunk ⁵⁾, azután hogy helyettesítsünk, azután miglen ezt halogatjuk, elvész az, a mi végetti kihajózunk.

37. Mert a cselekvés idejét a fölszerelésre vesztegetjük, a dolgok alkalmai ⁶⁾ pedig nem várnak a mi lassuságunkra és vonakodásunkra, s a mely,

¹⁾ Amaz ünnepekre vonatkozó ügyek. — ²⁾ Harczi hírt. — ³⁾ A hajóhadfőnökség nagy költséggel járt; a ki tehát ezt nem akarta elvállalni, s más gazdagabbra utalt, köteles volt ezzel vagyont cserélni. — ⁴⁾ Letelepült idegenek, kiknek nem volt polgári joguk. — ⁵⁾ Szálljunk a hajókra. — ⁶⁾ A kedvező alkalmak.

haderőket időközben ¹⁾ szolgálatunkra lenni gondolunk ²⁾, azokra maguk az alkalmak által rábizonyul, hogy semmit sem képesek véghez vinni. Ő azonban

51. l. annyira vetemedett a dőltyében, hogy már ilyen leveleket küld az Euböabelieknek.

Levelek. 3)

38. Ezen fölolvastakból, óh athéni férfiak, legtöbb igaz ugyan, a mint nem kellene lennie, de talán nem kellemes a hallásra. Azonban ha valaki az által, hogy mindent elmellőz a beszédében; ne-hogy búsítson, a dolgokat is elmellőzheti ⁴⁾, annak gyönyörködtetésre kell szónokolnia. Ha ellenben a beszédek kelleme, midőn nem tartozik a dologhoz, tetteleg kárra változik, gyalázatos, óh athéni férfiak, tinmagatokat ámitani s mindent halogatva, a mi kellemetlen, minden vállalattal elkésni,

39. És azt sem tudni fölfogni, hogy a háborúval helyesen élőknek nem kell az eseményeket követniök, hanem azokat megelőzniök, s ugyanazonképen valamint azt lehet követelni, hogy a hadvezér vezérelje a sereget, úgy azt is, hogy az ügyeket a tanácskozók, hogy az történjék, a mit ők elhatá-

¹⁾ Mialatt nagyobb sereget gyűjtünk. — ²⁾ Hogy Fülöppöt tartóztassuk. — ³⁾ Itt fölolvastá Fülöpp leveleit, melyek már elvesztek. — ⁴⁾ A történeteket is nem történetké teheti.

roznak, s ne kényszerüljcnck az események után indulni ¹⁾.

40. Ti pedig, óh athéni férfiak, jöllehet mindenek fölött legtöbb hatalmat bírtok: háromevezősoket, nehézfegyveresekét, lovasokat, pénzjövedelmet, ezek egyikét sem használtátok a mai napig valami szükségesre, és semmit el nem mulasztotok, hogy, valamint a barbárok ökölviaskodnak ²⁾, úgy viseljeteK háborút Fülöpp ellen. Ugyanis amazoknál, a ki ütést kapott mindig a megütött helyre nyul, s ha máshová vered, ott vannak a kezei, de ölést elhárítani vagy szembe nézni sem nem tud, sem nem akar.

41. Ti is, ha halljátok, hogy Fülöpp Cherzonézusban van, oda határozatok segélyt küldeni; ha Pyläben, oda; ha valahol másutt, föl s alá együtt- 52. l.
futkostok s általa vezéreltetve indultok, de nem határozatok semmi hasznosat a háborura nézve és az események egyikét sem látjátok előre, mielőtt nem halljátok, hogy valami megtörtént vagy történik. Ez talán azelőtt szabad volt; de most a veszély tetőpontjára jutott a dolog, úgy hogy ezt többé meg nem engedi.

42. Nekem azonban úgy látszik, óh athéni férfiak, hogy valamely isten szégyenelvén magát az államért történők miatt, sugalta Fülöppnek ezen munkaszeretetet; mert ha ő birva azt, a mit földult és elfoglalt; nyugodtan akarna maradni, s többé sem-

¹⁾ Az eseményektől vezéreltetni. — ²⁾ Mihez nem értenek.

mibe sem kapna, úgy gondolom, hogy némelyek közöletek megnyugodnának ebben, mi által államilag szégyent s gyávaságot s mindent, a mi leggyalázatosabb, háritanánk magunkra. De minthogy ő most mindig új vállalatba kap s több után sóvárog, talán fölserkenthet titeket, ha csak egészen el nem csüggedtetek.

43. En legalább csudálkozom, ha közöletek senki sem gondolkozik vagy haragszik, látván, óh athéni férfiak, hogy a háború Fülöpp megboszultatása végett kezdődött, a vége pedig már a körül forog, hogy rosszul ne járjunk Fülöpp által. Világos azonban, hogy ő meg nem álland, ha valaki nem gátolandja Ezt fogjuk-e tehát bevárni? És ha üres hajókat s valakitől származó reményeket küldtök, azt gondoljátok-e hogy minden jól van?

53. 1. 44. Nem fogunk hajóra szállni? Nem indulunk ki a hazai katonák egy részével legalább most, ha azelőtt nem is? Nem fogunk az ő országa ellen hajózni? „Hol kössünk tehát ki?” kérdezi valaki. Maga a háború, óh athéni férfiak, meg fogja találni az ő dolgainak a gyöngéjét, ha hozzáfogunk. ¹⁾ De ha otthon ülünk, hallgatván miként gyalázzák és vádolják egymást a szónokok, soha sem fogjuk követelvényeinket teljesíteni.

45. Mert én hiszem, hogy, bárhová is küldetik az államnak ¹⁾ egy része, ha az egész nincs is je-

¹⁾ V. ö. Tacitus Histor. II, 77: *Aperiet et recludet contacta et tumescencia victricium partium vulnera bellum ipsum.* — ²⁾ Polgárságnak.

len, mind az istenek mind a szerencse jóakarata mellettünk harczol. Bárhová pedig hadvezért küldtök üres végzéssel ¹⁾ és szószéki reményekkel, ott semmi sem sikerül nektek a szükségesekből, hanem az ellenségek kinevetnek, a szövetségesek pedig az ilyen hadjáratok miatti félelmökben meghalnak.

46. Nem lehet ugyanis, nem lehet, hogy egy férfiú ²⁾ képes legyen valaha számatokra mind azt véghezvinni, a mit akartok. De ígéretet, ámitgatni, s ezt vagy azt okolni lehet. Ez által azonban tönkre tétetnek az ügyek. Mert a hadvezér bért nélkülöző nyomorult idegeneket vezérel, s ha találkoznak itt, kik könnyen hazudnak előttetek arra nézve, a mit ő tesz, s ha ti a hallottak szerint csak úgy vaktában határoztok, mit is lehet tőle várni?

47. Miként fog tehát ez megszűnni? Ha ti, óh athéni férfiak, ugyanazon katonákat a hadvezérek tanúiul is, és hazatértök után a számadások ³⁾ bíráiul is rendelenditek ⁴⁾; úgy hogy ne csak halljátok, hanem jelenlevén lássátok is a ti saját ügyeiteket. Most azonban annyira jutottak dolgaitok a gyalázatban, hogy a hadvezérek mindegyike kétszer háromszor főbenjáró perben ítéltetik előttetek ⁵⁾, de az ellenségekkel egyikök sem mer csak egyszer is élethalálra harczolni, hanem inkább választják az

¹⁾ Melynél fogva a katonák megszavaztatnak ugyan; de tetteleg ki nem állítatnak. — ²⁾ A hadvezér katonák nélkül. — ³⁾ Melyekre a hadvezérek köteleztettek. — ⁴⁾ Tehát ha polgárok indulnak a háborúba. — ⁵⁾ Következőleg: *védelmezi magát.*

54. I. emberrablók és ruhatolvajok halálát ¹⁾ mint a dicsőségeset. Mert a gonosztevőhöz illik, elítéltetve, a hadvezérhez pedig az ellenséggel harczolva meghalni.

48. Közölünk azonban némelyek körüljárva mondják, hogy Fülöpp a Lacedämonokkal alkudozik Théba földulásáról s eltörli az alkotmányokat, mások hogy követeket küldött a persa királyhoz, mások hogy városokat erősít Illyriában, s mások körüljárunk mindegyik meséket költve.

49. Én ellenben hiszem ugyan az istenekre, óh athéni férfiak, hogy ő mámoros a véghezvitt dolgok nagyságától s hogy sok ilyesről álmodozik a lelkében, látván az akadályozandók pusztaságát ²⁾ s fölfuvalkodva lévén a véghezvittek miatt; de nem hiszem Jupiterre, hogy ő úgy szándékozik cselekedni, hogy azok, kik közöttünk a legesztelenebbek, tudhassák, vajjon mit lesz ő teendő; mert a csevegők a legesztelenebbek.

50. De ha ezeket ³⁾ elmellőzvéen átlátjuk, hogy ez az ember ellenségünk és sajátunkat elragadja és sok ideig bántalmazott, s hogy mind az, a mit más által érettünk véghezvitetni valaha reménylénk, ellenünk fordult, s hogy a többi tőlünk függ, s hogy ha most nem akarunk ott háborút viselni ellene, talán itt kényszerülendünk ezt tenni, — ha ezt átlátjuk, akkor a teendőket is fogjuk ismerni s hiú cse-

¹⁾ A gyalázatos kivégeztetést. — ²⁾ Látván hogy senki sem akadályozandja. — ³⁾ A miket Fülöppről mesélnek.

vegésektől is megszabadulunk. Mert nem azt kell vizsgálni, hogy mi leend valamikor, hanem bizonyosnak tartani, hogy rosszul állandanak a dolgok, ha nem figyelték az ügyekre s ha nem akarjátok teljesíteni a kötelvényeket.

51. Én tehát máskor sem igyekeztem kegyvadászathból valamit mondani, a miről nem voltam meggyőződve, hogy hasznotokra leend; s most is mind azt, a mit érzek, semmit el nem titkolva, egyszerűen és nyíltan adtam elő. Kivánnám azonban, valamint tudom, hogy hasznotokra van, ha a legjobbakat halljátok, hasonlóul tudni, hogy ez a legjobbat javaslnak is használand. Mert így sokkal szivesebben szóltam volna. De most is habár bizonytalanok ezeknek ¹⁾ következői reám nézve, mégis elszántam magamat ezeket elmondani azon meggyőződésből, hogy hasznotokra leendenek, ha követenditek. Győzzön pedig az, a mi mindnyájatoknak üdvös lesz. 55. l.

¹⁾ A mondottaknak. A beszédem miatti.

Demosthenes beszédének a békéről tartalma Libanius szerint.

1. Sokáig tartván az Amphipolis miatti háború, mind Fülöpp mind az Athéniek béke után kívánczának; az Athéniek, mivel nem voltak szerencsések a háborúban; Fülöpp pedig, mivel teljesíteni akarta azt, mit a Theszszaloknak és Thebánoknak ígért. A Thebánoknak ugyanis ígérte, hogy átadandja nekik Orchomenust és Coroneát, Böóczia városait, monnónak pedig, hogy bevégezni a phocāai háborút. De ez lehetlen volt reá nézve, míg az Athéniek az ő ellenségei. Mert azelőtt is betörni akarván Phocisba, minthogy az Athéniek körülhajózták az ugynevezett Pylákat, vagy mások szerint Thermopylákat, eltiltaték a bemeneteltől. Most tehát békét kötven az Athéniekkel minden akadály nélkül a Pylákon belül előrenyomult, a Phocäabeliek népét eltörlé s az Amphictyónok közötti helyöket és a tanácsban őket illető szavazatjogot ő kapta

56. 1. meg a többi Görögöktől. Küldött pedig követeket az Athéniekhez is, követelve hogy engedjék meg ezt ők is. S Demosthenes inti őket, hogy engedjék meg, nem tartván ugyan a dolgot helyesnek s nem is

mondván igazságosnak, hogy a macedóni király görög tanácsban résztvegyen, hanem attól félván, nehogy kényszerüljenek az összes Görögök ellen közös háborút viselni. Mert azt mondja, hogy mások más okból lettek az Athéniek ellenségei, kik bizonyosan közösen harczolandának ellenök. Mi, ugymond, ezen közös okot fogjuk ellenünk szolgáltatni, hogy egyedül ellenszegülünk az Amphyciónok határozatainak. Azért jobb, megtartani a békét, főleg pedig midőn Fülöpp már előrenyomult a Pylákon belül s Attikát megtámadni képes; mintsem csekélységért ily nagy veszélyt magunkra vállalni.

2. Ezen beszéd pedig véleményem szerint elkészítettett ugyan, de el nem mondatott; mert a szónok vádolván Äschinest ¹⁾ többi között azért is szidalmazza, mivel tanácsolta, hogy szavazzák meg Fülöppnek az amphictyóni jogot, midőn senki sem merte ezt indítványozni, még Philocrates sem, a mindenek fölött legszemtelenebb. Ő tehát nem szidalmazná Äschinest ²⁾ ugyan azért, a mit maga is tanácsolt volna ³⁾; sőt inkább világos, hogy félt a gyanútól, nehogy látszassék Fülöppel tartani s a király pénze által megvesztegettetve ilyen véleményt kijelenteni ⁴⁾; miután ezen beszédben is ilyenféle gyanút látszik magától elhárítani, úgy ajánlva magát, mint az állam jóakaróját s ajándékok el nem fogadóját.

¹⁾ 343-ban Kr. e. az alkövetségről tartott beszédében.
 — ²⁾ A fölebbi beszédben. — ³⁾ A jelen beszédben. — ⁴⁾ Az alkövetségi beszédében.

Demosthenes beszéde a békéről.

(346-ban Kr. e.)

57. 1. 1. Látom, óh athéni férfiak, hogy a jelen viszonyok sok nehézséggel és zavarral vannak összekötve, nem csak azért, mivel sokat elmulasztottunk és semmit sem használ erről szépen szónokolni, hanem mivel a hátralevő ügyek közül is egyben sem gondolkoznak mindnyájan egyaránt arra nézve, hogy mi volna legüdvösebb; sőt némelyek így, mások másképen vélekednek.

2. Bajos és nehéz levén pedig természeténél fogva a tanácskozás, ti azt még sokkal nehezebbnek tettétek, óh athéni férfiak. Mert a többi emberek mindnyájan a tettek előtt szoktak tanácskozással élni, ti pedig a tettek után. Ebből minden időben, a melyre én emlékezem, az történik, hogy az, a ki titeket azok miatt, a mikben vétkeztetek, megdorgál, jó hirben áll, s jó szónoknak tartatik ugyan, ti azonban az alkalmat s azt, miről tanácskoztok, elszalasztjátok.

3. Mindazáltal jóllehet ezek így állnak, azt gondolom s oly meggyőződésben állok föl, hogy, ha fölhagyván a zajjal és czivakodással meghallgatni akartok, a mint azokhoz illik, a kik az államról és ily nagy ügyekről tanácskoznak, képes leendek azt

elmondani és tanácsolni, mi által mind a jelen állapot jobbra forduland, mind az elveszítetteket megmentendjük.

4. Jól tudván pedig, óh athéni férfiak, hogy nálatok mindig nagyon használ, ha valaki arról, a mit már elmondott, s önmagáról bátorodik szólni, én mind amellett ezt oly alkalmatlannak és gyűlöletesnek tartom, hogy, habár látom a szükségét ¹⁾ mégis főnakadok rajta. De azt gondolom, hogy ti 58. l. jobban ítélenditek meg, a mit most fogok mondani, ha kevéssé megemlékeztek az általam azelőtt mondottakról.

5. Én ugyanis, óh athéni férfiak, először, midőn nyugtalanságok lévén Euböában némelyek azt javasolták nektek, hogy induljatok Plutarch ²⁾ segítségére s indítsatok dicstelen és költséges háborút, egyedül léptem föl és ellenmondtam s majdnem szétépítem azoktól, kik silány nyereségből titeket rábirának; hogy sokat és nagyban vétkezzetek. S elmulván rövid idő, a mellett hogy szégyent hoztatok magatokra s olyanokat szenvedtetek, minőket élő emberek soha sem szenvedtek azoktól, kiknek segílyt hozának, mindnyájan megismertétek azok gonoszságát, kik akkor ezekre rábirának, és azt, hogy én javasoltam vala a legjobbakat.

6. Továbbá észrevevén, óh athéni férfiak, hogy Neoptolema színész, művészetének ürügye alatt

¹⁾ Magamról szólni, azaz, magamat dicsérni. —

²⁾ Eretria zsarnoka.

utazási szabadságot nyervén, legnagyobb kárt okozott az államnak és ügyeiteket Fülöpp hasznára kezelte és igazgatta, fölléptem s elmondtam ezt nektek, semmiféle magángyűlöletből vagy rágalomból, a mint ez a bekövethezett tényekből kiderült.

7. S erre nézve nem fogom többé Neoptelem védelmezőt vádolni, mert egy sem volt az, hanem tinmagatokat. Mert ha Dionys színházában ¹⁾ a szomorjátékosokat néztétek, s nem a közjóról és közös dolgokról tanácskoztatok volna, nem hallgatjátok sem őt oly kedvezéssel, sem engem oly bosszúsággal.

59. 1. 8. Már pedig, úgy vélem, most legalább átlátjátok, hogy ő akkor azért utazott el az ellenséghez, miszerint a pénzt, mellyel ott, a mint mondá, neki tartoznak, ide hozván közszolgálatot tegyen, s hogy leginkább ezt említvén a beszédében: „mily szörnyűség, ha valaki azokat vádolja, kik onnan ide hozzák a vagyonukat“, miután az itten birt ingatlan vagyonát eladá, mit a béke miatt biztosan tehetett, amahhoz ²⁾ magával elvivé.

9. Ez a két eset azok közül, melyeket én előre megmondtam, minthogy helyesen és igazságosan, a milyen volt, jelentetett ki általam, tanuskodik tartott beszédeim mellett. Harmadszor pedig, óh athéni férfiak, (s csak ezt az egyet elmondván még, mindjárt arról fogok szólni, a mi végett fölléptem):

10. Midőn mi követek átvevén a békekötési

¹⁾ Ott tartattak a népgyűlések. — ²⁾ Fülöpphöz.

esküt hazatértünk, akkor némelyek igérvén, hogy Thespia és Platäa föl fog építtetni, s hogy Fülöpp, ha hatalmában leend, megmentendi a Phocäabelieket, a Thebänök államát pedig szétdarabolandja, s hogy Orop a tiétek leend s Amphipolis helyett Euböa fog nektek visszaadatni s ilyen reményekkel és ámitásokkal tartván titeket, melyek által ti rábiratva elhagyátok a Phocäabelieket, a mi nem volt sem hasznos, sem méltányos, sem szép; én, a mint majd kiderül, sem el nem ámitottalak, sem el nem hallgattam ezeket, hanem előre megmondám nektek; a mint tudom emlékeztek, hogy én ezeket sem nem tudom, sem nem várom, s hogy azt, a ki ezt mondja, csevegőnek tartom.

11. Mind ezt, miket, a mint látszik, jobban láttam előre a többieknél, nem tulajdonítom, óh athéni férfiak, valamely különös okosságomnak s ezzei kérkedésemnek, s megvallom, hogy semmi más okból nem ismerem s nem érzem előre, mint e ketből, melyeket nektek elmondok.

12. Az egyik, óh athéni férfiak, a szerencse, melyet én az emberek között létező minden ügyeségen és bölcseségen uralkodni látok; a másik pedig 60. l. az, hogy én ingyen ítélem és meggondolom az államügyeket, és senki sem képes megmutatni valamely hasznót, mely azzal volna összekötve, a mit én igazgatok és mondok. Helyesen fogom föl tehát a hasznót, mely magukból a viszonyokból származik. De midőn egy részre, mint a mérlegserpenyőbe, pénzt helyezettetsz, elviszi és lehuzza magához a gondol-

kodást, s a ki ezt teszi, nem képes többé akármiről helyesen és józanul gondolkodni.

13. Én tehát először egyet mondok szükségesnek lenni, hogy, akár szövetségeseket akár adójövedelmet akár más egyebet akar valaki az államnak szerezni, tegye azt úgy, hogy a főnálló békét ne bontsa föl, nem mintha csudálatra vagy hozzátok méltó volna, hanem mivel, bár minő is az, meg-egyezőbb lett volna az állam érdekeivel, hogy meg ne köttessék, mint hogy most, miután megkötöttet, általunk fölbontassék. Mert sokat hagyunk veszendőbe menni, minek bírásában akkor biztosabb és könnyebb lett volna reánk nézve a háború, mint jelenleg.

14. Másodszor, vigyázzunk, óh athéni férfiak, nehogy ezeket, kik összegyülekeztek és magukat most Amphictyónoknak nevezik, az ellenünk való közös háború szükségére és ürügyére ösztö-nözzük. Én ugyan is azt gondolom, hogy, ha ismét háborúnk támadna Fülöpp ellen, Amphipolis vagy más hasonló magánviszály miatt, melyhez sem a Thessaloknak, sem az Argivoknak, sem a Thebá-noknak nincsen közük, ezek egyike sem viselend ellenünk háborút.

15. S mindenek fölött legkevésbé a Thebánok (és senki se zajoskodjék, mielőtt meg nem hallgatott), nem mintha szivélyesek volnának irántunk, s mintha nem kedveskednének Fülöppnek, hanem mi-
61. 1. vel jól tudják, habár valaki őket nagyon butáknak is mondaná, hogy, ha háborújuk keletkezik ellene-tek, minden baj az övék leend, a javakat pedig egy

harmadik, a ki lesben áll, nyugodtan élvezendi. Ők tehát nem fognak erre vetemedni, ha a háború kezdete és oka nem közös.

16. Sőt ha a Thebánok ellen is ujlág háborút viselnénk Orop vagy egyéb magánügy miatt, akkor sem gondolom, hogy valami baj érne bennünket. Mert én azt vélem, hogy azok, a kik nekünk és amazoknak segitenek, csak akkor segitenek, ha valaki saját területünkre betör, de egyikünk országába sem törendenek be az ellenféllel. Ugyanis a szövetségesek, melyekre valaki tekintettel lehet, ilyen mivoltuak s természetüknél fogva ilyenek:

17. Nem mindegyik akár nekünk akár a Thebánoknak oly egyaránt jóakárója, hogy mentve is legyünk, s mások fölött is uralkodjunk; hanem mindnyájan akarják saját érdekekben, hogy szövetségeseik mentve legyenek; de azt egy sem akarja, hogy a másokat legyőzők az ő uraik legyenek. Mit tartok tehát félelmetesnek, s mitől kell ovakodnotok? Nehogy a jövőendő háború mindnyájoknak közös ürügyet s közös vádat szolgáltatasson.

18. Mert ha az Argivok, Messéniaiak, Megalopoliták s némelyek a többi Peloponnézbbeliek közül, kik ezekkel hasonlóul éreznek, ellenséges indulattal leendenek irántunk a Lacedämonokkali békealkudozásunk és azon látszat miatt, hogy az általuk véghezvittekből valamit hasznunkra fordítunk; ha a Thebánok haragusznak reánk, mint mondják, s még haragosabbak leendenek, mivel az általuk szám-

üzötteket oltalmazzuk, s mindenképen ellenségeskedést mutatunk irántuk;

19. Ha a Thessalok ¹⁾, mivel a Phocäabeliek menekülteit védelmezzük; s ha Fülöpp ²⁾ mivel gátoljuk az Amphictyónokban részesülni: félek, ne-
 62. 1. hogy mindnyájan, kiki magánügy miatt haragudva, közös háborút viseljenek ellenünk, ürügyül használván az Amphictyónok határozatait, s nehogy azután egyenkint elragadtassanak saját hasznukon túl ellenünk háboruszkodni, valamint a phocäai háborúban is.

20. Tudjátok ugyan is, hogy most a Thebánok és Fülöpp és a Thessalok, noha egyenkint nem kívánták ugyanazt, mindnyájan ugyanazt eszközölték; például a Thebánok nem gátolhatták Fülöppöt előnyomulni, s az utszorosokat elfoglalni, annál kevésbé fáradozásaik dicsőségét magának tulajdonítani, ámbár ő legkésőbbben jött.

21. Mert most a Thebánok tettek ugyan valamit a föld elfoglalására, de a becsületre és dicsőségre nézve leggyalázatosabban cselekedtek; mivel ha Fülöpp nem nyomul előre, úgy látszik, semmi-jök sem lett volna. De ezt nem akarják vala ³⁾, hanem mivel Orchomenust és Coroneát megkápni kívánták, de nem birták, mind ezt eltűrték.

22. Némelyek ugyan azt merik állítani, hogy Fülöpp nem akará, hanem kényszerítették Orcho-menust és Coroneát a Thebánoknak átadni; de ezek-

¹⁾ Haragusznak. — ²⁾ Haragszik. — ³⁾ Hogy semmit se nyerjenek.

kel nem bajlódom; azt mégis tudom, hogy ez ¹⁾ nem feküdt inkább a szíven, mint az utszorosokat elfoglalni, s azon dicsőséget szerezni, hogy a háború eldöntése általa látszassék eszközöltnek lenni, és a pythiai játékokat egyedül igazgatni ²⁾. Ezek valának azok, mik után ő leginkább sovárgott.

23. De a Thessalok ezek egyikét sem akarták, sem azt hogy a Thebánok, sem azt hogy Fülöpp nagygyá váljanak (mert mind ezt maguk ellen irányzottak tartották), hanem kéttős előnyt: az amphi- 63. l. ctyoni gyűlésben ³⁾ s Delphiben ⁴⁾ kívántak megnyerni, s ezen sovárgásuk miatt ezekben együttműködének ⁵⁾. Látni fogjátok tehát, hogy mindegyik magánérdekből ösztönöztetett sokat cselekedni, mit korántsem akart. Ettől tehát, minthogy így áll a dolog, ovakodnunk kell.

24. „Vajjon tehát félelemből kell-e tennünk a mit reánk parancsolnak? ⁶⁾ És te javaslod ezt?“ Távolról sem. Hanem véleményem szerint azt kell cselekednünk, hogy sem hozzánk méltatlant ne tegyünk, sem háború ne támadjon, s mindnyájan előtt látszassunk észszel birni és igazságosan beszélni. Azok ellenében pedig, kik azt vélik, hogy akármihez merészen kell bozzáfogni s nem látják előre a

¹⁾ A Thebánok érdeke. — ²⁾ A pythiai játékok birái voltak az Amphictyonok, kik ezen jogukat Fülöppre ruházták. — ³⁾ *Πυλαία* = az Amphyctionok gyülekezete Pyläben. — ⁴⁾ Hogy t. i. első helyen jósoljanak és a játékok fölött bíraskodjanak. — ⁵⁾ Fülöppel; t. i. a Phocäabeliek legyőzésén. — ⁶⁾ Az Amphictyonok.

háborút, ezt akarom fontolóra vétetni: mi engedjük, hogy a Thebának birják Oropot. S ha valaki, követelvén hogy igazat szóljunk, kérdezné; miért? Azt mondanók: nehogy háborút viseljünk.

25. Fülöppnek is most a szerződések szerint átengedtük Amphipolist, s élnezzük hogy a Kardianok a többi Chierzonezbelieken kívül álljanak ¹⁾, hogy Kária főnöke elfoglalja Chios, Kos és Rhódus szigeteit, s hogy a Byzancezbeliek magukhoz elvezetik a mi hajóinkat ²⁾; bizonyosan azért, mivel a béke nyugalmit számosabb javak okának tartjuk, mint az ezek miatti összekocczanást és czivakodást.

26. Együgyűség s mindenesetre borzasztó volna tehát, midőn egyesek iránt saját s legszükségesebb ügyeinkre nézve így viseltük magunkat, most Delphi árnyéka ³⁾ miatt mindnyájok ellen háborút viselni.

¹⁾ Hogy ne legyenek alattvalóink. — ²⁾ Megvámolás végett. — ³⁾ A Delphiben létező Amphictyonok közötti ülés-jog, mely nem méltó, hogy miatta háborút indítsunk.

VI.

Demosthenes Fülöpp elleni II. beszédének tartalma Libanius szerint. 64. l.

1. A szónok inti ezen beszéd által az Athénieket, hogy ellenség gyanujában tartsák Fülöppöt s ne bizzanak nagyon a békében, hanem ébredjenek föl, s fordítsák figyelmöket az államügyekre és készüljenek a háborúra. Vádolja ugyanis Fülöppöt, hogy eselt hány mind az Athénieknek mind az összes Görögöknek, s mondja hogy erről tanuskodnak az ő tettei. Azt is igéri, hogy választ adand némely megérkezett követeknek, mivel az Athéniek tehetlenkedtek, hogy mit kelljen válaszolniok.

2. De az, hogy honnan és miféle ügyben jövének ezek, nem jelentetik ki a beszédben, hanem megérthető a Fülöppre vonatkozó történelmi munkákból. Mert ezen időtájban Fülöpp követeket küld az Athéniekhez, vádolván őket, hogy ok nélkül rágalmazták őt a Görögöknél, mintha sokat és nagyokat igérvén nekik, hazudott volna. Azt mondja ugyanis, hogy semmit sem ígért s nem is hazudott, és követeli hogy bizonyítsák ezt reá. Fülöppel pedig az Argivok és Messéniaiak is küldének Athénbe követeket, ők is vádolván a népet, hogy a Peloponézust aláigázó Lacedaemonoknak kedvez és kezökre

játszik, velök pedig, kik a szabadságért harcolnak, ellenkezik.

65. 1. 3. Az Athéniek tehát nem tudják, hogy mit feleljenek Fülöppnek és a városoknak, mivel csak ugyan kedveznek a Lacedämonoknak, és az Argivok s Messéniaiak egyesülését Fülöppel gyűlölik s gyanusítják, de még sem képesek kijelentei, hogy a Lacedämonok igazságosan cselekesznek. Fülöppöt illetőleg csalatkoztak ugyan reményeikben, mindazáltal úgy látszik, hogy nem ő csalta meg őket; mert Fülöpp sem az ő leveleiben nem irt semmiféle ajánlatot, sem saját követei által nem tőn valamely ígéretet, hanem az Athéniek közül voltak néhányan, kik a néphen reményt ébresztének, hogy Fülöpp megmentendi a Phocäabelieket s megtörendi a Thebänök dölýfét.

4. Ennélfogva Demosthenes említvén a válasz dolgát, ajánlkozik ugyan, hogy ő adandja azt, de igazságosnak mondja, hogy azoktól követeljenek választ is, kik e nehézséget okozták, kik a népet megcsalák s Fülöppnek Pylát megnyiták. Ezzel pedig Aeschinesre czéloz, előkészítvén ellene, mint mondják, a vádat az álkövetségről, melyet később indita, és előre rágalmazván őt az Athéniek előtt.

Demosthenes II. beszéde Fülöpp ellen.

(344-ben Kr. e.)

1. Midőn beszédek tartatnak arról, óh athéni férfiak, miket Fülöpp tesz és a béke ellen erőszakol, mindig azt látom, hogy a mellettünk szóló beszédek igazságosaknak és emberségeseknek mutatkoznak s hogy mindnyájan, kik Fülöppöt vádolják, mindig a kellőket látszanak mondani, csak azt nem látom, hogy ugyyszólva, valamely szükséges dolog vagy olyasmi történik, a mi miatt méltó volna azokat meghallgatni.

2. Hanem annyira jutottak már az államnak 66. l. minden dolgai, hogy minél inkább és világosabban rábizonyítja valaki Fülöppre, hogy mind a veletek kötött békét megszegte, mind az összes Görögöknek cselt vet, annál nehezebb azt tanácsolni, mit kelljen tenni.

3. Ennek az oka az, hogy mindnyájan, óh athéni férfiak, midőn szükséges volna a jogtalanul többet birni kívánókat tettleg és cselekedetek, nem pedig beszédek által gátolni, először mi, kik a szószékre lépünk, ezektől, t. i. az indítványozástól és tanácsadástól ¹⁾ tartózkodunk, félve a ti gyűlöletektől, hanem azt soroljuk elő, hogy mily szörnyűek, a miket tesz, és hasonlókat; azután ti, a kik ültök ²⁾,

¹⁾ E kettőben áll a szónokok tette és cselekvése. — ²⁾ Hallgattok.

jobban vagytok elkészülve mint Fülöpp arra, hogy miképen tartsatok igazságos beszédeket, s értsetek más szónokolót, de arra nézve, hogy miképen gátoljátok őt azt tenni, a mit most forral, egyáltalában tétlenül viselitek magatokat.

4. Ebből tehát, azt tartom, szükséges és talán természetszerű dolog következik: hogy a mikkel mindketten foglalkoztok s a mikben buzgólkodtok, azokban mindketten jelesebbek vagytok; ő a tettekben, ti pedig a beszédekben.

5. Ha tehát most is azzal elégesztek meg, hogy igazságosabbakat beszéltek, ez könnyű, és semmi fáradság sincs összekötve a dologgal; de ha arról kell gondoskodni, hogy a jelen állapot javuljon s hogy ne maradjon mindnyájunk előtt titokban, midőn még tovább elharapódzik ¹⁾, s hogy ne állítsa föl ²⁾ a hatalom nagyságát, mellyel nem is volnánk képesek szembeszállni, — erre nézve nem az a tanácskozás módja mint azelőtt, hanem mind az összes szónokok, miud a hallgatók kell hogy elsőséget adjatok a legjobb és üdvet hozandó dolgoknak a legkönnyebbek és legkellemesebbek fölött.

6. Először tehát, ha valaki, óh athéni férfiak, biztosan érzi magát, midőn látja, hogy minő nagy
67. 1. már s mennyinek az ura Fülöpp, és azt véli, hogy ez semmi veszélyt sem hoz az államra, s hogy mind ez nem készítettik ellenetek, csudálkozom rajta s mindnyájatokat egyaránt akarlak kérni, hallgassátok meg

¹⁾ A jelen rossz állapot. — ²⁾ Fülöpp.

röviden az én okaimat, melyek miatt az ellenkezők várása jut eszembe, s melyeknél fogva ellenségnek tartom Fülöppöt, hogy, ha én látszom jobban előrelátni, nekem higgyetek, ha pedig a biztos érzetűek és neki hívők ¹⁾, ezekhez csatlakozzatok.

7. Én tehát, óh athéni férfiak, ezt gondolom meg: minek lett urává először Fülöpp a béke után? Pylának és a phocäai ügyeknek. Micsoda tehát? Hogyan használta föl ezeket? A mik a Thebánoknak s nem az államnak használnak, annak tevéseire határozta el magát. S ugyan miért? Mivel, azt gondolom, a birvagy szerint s ahhoz képest, hogy magának mindent alávéssen, mérlegezi az okait, s nem a béke vagy nyugalom vagy igazság szerint.

8. Jól tudja azt, hogy ő semmi olyast nem ajánlhatna s nem nyújthatna a ti államotoknak és a ti erkölceiteknek, mitől ti rábíratván, magán haszon kedvéért némelyeket a többi Görögök közül neki elárulnátok, hanem hogy az igazságot is tekintetbe véve s a dologgal összekötött dicstelenséget is kerülve, s mindent, a mit kell, előrelátva épen úgy ellenkeznétek, ha ilyesmit tenni vállalkoznék, mint ha háborut találnátok vele viselni.

9. A Thebánokról pedig azt gondolá, a mi történt is, hogy a nekik jutó hasznokért megengedik majd neki, a többit úgy elintézni, a mint maga akarja s hogy nem csak nem ellenzendik s nem gátolandják, hanem vele együtt táborozandanak is,

¹⁾ Látszanak jobban előrelátni a jövőndöt.

68. 1. ha paráncsolná. S most a Messéniaiaknak és Argivoknak is tön jót, mivel ugyan azt gondolta róluk. A mi reátok nézve a legnagyobb dicséret is ők athéni férfiak.

10. Mert ezen tettekből azon ítélet hozatott rólatok, hogy mindenek közől egyedül ti nem hagyjátok el semmiféle nyereség kedvéért a Görögök közös jogait, és semmiféle kedvezéssel vagy haszonnal nem cseréletek föl a Görögök iránti jóakaratot. S ezt méltán gondolta így mind rólatok, mind egészen más-képen az Argivokról és Thebánokról, nem tekintvén csak a jelenre, hanem meggondolván az ezelőttieket is.

11. Ő ugyanis, gondolom, úgy találja és hallja, hogy a ti őseitek, noha rajtuk állt a többi Görögökön uralkodni, ha a perza királynak engedelmeskednének, nemcsak el nem fogadák ezen föltételt, midőn Sándor, ezek¹⁾ őse, mint hírnök érkezék²⁾ e tárgyban, hanem készebbek voltak földjüket elhagyni s akármit tűrve szenvedni; s hogy erre olyanokat vittek véghez, miket mindnyájan mindig kívának szónoklatilag előadni, de senki sem volt képes méltólag elmondani; minélfogva én is joggal elmélőzőm (mert amazok tettei nagyobbak hogy sem valaki beszédében elmondhatná); ellenben³⁾ hogy a Thebánok és Argivok ősei részint a barbárral együtt táboroztak, részint neki ellent nem álltak.

12. Ő tehát tudja, hogy mindketten magán hasznukat szeretendik s nem vizsgálандják azt a mi

¹⁾ A Macedónok. — ²⁾ Mardonius részéről a platäai ütközet előtt. — ³⁾ Találja és hallja.

közösen használna a Görögöknek. Ennélfogva azt gondolta hogy, ha titeket választana barátokul, igazságos föltételek alatt kellene választania, ha pedig azokkal csatlakoznék, saját birvágyának munkatársai leendének. Azért adott amazoknak fölöttetek akkor is, most is elsőséget; nem pedig azért mintha látná, hogy nekik több hajójuk van mint nektek, vagy mintha a bentartományban valamely uralmat talált s e miatt a tenger és kereskedelem fölöttitől elállt volna, vagy mintha nem emlékeznék a szavakról és ígéretekről, melyek mellett békét nyert. 69. l.

13. De Jupiterre, mondhatná valaki, mintha mindezeket tudná, ő nem birvágyból s nem azért, a miről én őt vádolom, tévé akkor ezeket, hanem mivel a Thebánok igazságosabbakat követelnek mint ti. Azonban minden ok közül épen ezt nem szabad neki¹⁾ most emlitenie, mert a ki a Lacedämonoknak parancsolja elhagyni Messzénát²⁾, átadván akkor a Thebánoknak Orchomenust és Coroneát, hogyan színlelhetné, hogy ezt azért tette, mivel igazságosnak tartotta?

14. „De Jupiterre, ő kényszerítették (mert ez van még hátra) s körülvétetve a thessáliai lovasoktól és thebáni nehéz fegyveresektől, megengedé ezeket.“ Szép! Azt mondják tehát, hogy ő gyanakodni készül a Thebánok ellen s némelyek körüljárva beszélik, hogy Elateát erősítendi.

1) Fülöppnek. — 2) Melyhez mégis némi joguk volt.

15. Ő erre ugyan készül s készülni is fog¹⁾, a mint én gondolom, de arra, hogy a Messéniaiak és Argívok javára a Lacedämonok ellen harczoljon, nem csak készül, hanem idegeneket is küld s pénzt is szállítat oda s maga is nagy haderővel váratik. Ha tehát a Thebának ellenségeit, a Lacedämonokat, tönkretenni törekszik, vajjon a Phocäabelieket²⁾, kiket azelőtt megsemmített, most megmenti-e? Kicsoda hihetné ezt?

16. Én ugyan nem is gondolhatom, hogy Fülöpp, akárha előbb kényszerítettve akaratlanul cselekedett, akárha most a Thebánokról lemondott volna, ezek ellenségeinek folyvást ellenszegüljön; hanem
70. I. azokból, miket most tesz, világos, hogy az előbbieket is föltett szándékból tevő; s ha valaki minden oldalról szemléli a dolgot, ő³⁾ mindent az államunk ellen mesterkélve forral.

17. S ez bizonyosan most némileg szükségből történik rajta. Gondolkozzatok csak. Ő uralkodni akar s ebben egyedül titeket tart ellenfeleinek. Sok ideig jogtalankodik már, s ezt ő maga legjobban tudja, mert a miket sajátotokból bir, ezekkel mind a többi is biztosan megtartja. Ugyanis ha Amphipolist és Potidäát elvesztette volna, azt gondolja vala, hogy otthon sem maradhatna biztosan.

18. Előtte tehát tudva van mind a kettő, t. i. hogy ő nektek lest hány s hogy ti ezt észreveszitek.

¹⁾ Minden a készületnél marad, a nélkül hogy tetteleg föllépjen. — ²⁾ Szintén a Thebának ellenségeit. — ³⁾ Fülöpp.

Föltevéen pedig rólatok, hogy józanul gondolkodtok, joggal azt véli, hogy őt gyűlölitek, s fölgerjed, mert valami bajt vár tőletek, ha erre alkalmat találtok, ha csak titeket meg nem előz. Ezért örködik, leselkedik államunk után, hódol némelyeknek, t. i. a Thebánoknak s a Peloponnézbeliak közül a vele együttérzőknek;

19. Kikről azt véli, hogy birvágyuk miatt a jelen állapotot megkedvelendik s eszük butasága miatt a jövődő dolgokból semmit sem látandanak előre; jóllehet azok is, kik csak középszerű ésszel birnak, láthatják ama világos példákat, melyeket alkalmam volt mind a Messéniaiknak, mind az Argívoknak előadni, de talán jobb, ha elöttetek is elmondom.

20. Így szóltam t. i.: „Mit gondoltok, óh messéniai férfiak, mily neheztelőleg hallották volna az Olynthbeliek, ha valaki Fülöpp ellen szól valamit azon időben, midőn Anthemuntot nekik átengedé, melyet azelőtt Macedóniának minden királyai maguknak tulajdonítottak, s Potidäát nekik adá, kivétvén az Athéniek gyarmatosait és az irántatok való ellenségeskedésöket ugyan magára vállalta, a tartomány élvezetét pedig amazoknak ajándékozta? Vajjon gondolatok-e, hogy ők ilyen szenvedéseket¹⁾ vártak vagy az ezeket jövődölőnek hittek volna?

71. l.

21. „És mégis — mondám én — kevés ideig élvezvén az idegen földet, sokáig fosztatnak meg általa sajátjoktól, gyalázatosan kivettetvén, mivel nem csak legyőzetének, hanem egymás által el is árultat-

¹⁾ Minőkben Fülöpp később részesíté.

tak s eladattak. Mert nem veszélytelenek a szabad államokra nézve a zsarnokokkal való nagyon benső viszonyok.“

22. „Hát a Thessalok? Vajjon gondoljátok-e — mondám — hogy, midőn zsarnokaikat kiüzte¹⁾ s Nicäát és Magnésiát ismét nekik adta, azt várták volna, hogy a most létező tizférfiuralom leend náluk? Vagy hogy az, a ki Pyläát nekik visszaadta, saját jövedelmeiket elveendi? Ezt nem várták. S mégis megtörtént és mindnyájan tudhatják.“

23. „Ti pedig — mondám én — szemlélitek ugyan az ajándékozó és ígérő Fülöppöt, de imádkozzatok, ha eszetek van, hogy ne lássátok, midőn már megcsalt és elámitott²⁾. Vannak ugyan Jupiterre — mondám én — mindenféle találmányok az államok őrizetére és üdvére, például földsánczok, falak árkok s minden más effélék.“

24. „Mindez azonban kézimunka s azonkívül költséget is szükségel. Csak a józanul gondolkozók természete bir önmagában egy közös védszert, mely mindnyájoknak jó és üdvös, leginkább pedig a népeknek a zsarnokok ellen. Mi ez tehát? A bizalmatlanság. Ezt őrizzétek meg, ehhez ragaszkodjatok. Ha ezt megtartjátok, nem lesz semmi bajotok.“

25. „Mit kerestek? mondám. Szabadságot? Hát 72. l. nem látjátok, hogy Fülöppnek még nevezei is olya-

¹⁾ Fülöpp. — ²⁾ Hogy ne tanuljátok olyannak ismerni, a ki titeket megcsalt és elámitott.

nok, melyek ettől legtávolabb állnak? Mert minden király és zsarnok gyűlölöje a szabadságnak és ellen-sége a törvényeknek. Nem fogtok őrizkedni — mon-dám, — nehogy megszabadulni akarván a háború-tól¹⁾, kényurat találjatok?”

26. Ezt hallván amazok és megtapsolván, hogy helyesen vannak mondva, valamint sok más beszé-det is követársaimtól mind jelenlétemben mind ké-sőbbben, még sem fognak, a mint látszik, Fülöpp barát-ságától s attól a mit nekik ígér, elállani. S nem az képtelen, ha a Messinaiak és némelyek a Pelopon-nézbeliak közül az ellen cselekvendenek, a mit eszök által legjobban elismernek;

27. Hanem ha ti, kik értelmesek is vagytok s tőlünk a szónokoktól halljátok is, miként vagytok lesnek kiteve, miként vagytok körülhálózva, azért mivel épen semmit sem tesztek, nem is veenditek észre, a mint nekem látszik, hogy mindent szenved-tetek²⁾. Oly annyira ér többet nálatok a pillanatnyi gyönyör és kényelem, mint az, mi valamikor később-ben használni fog.

28. A mi már azt illeti, hogy mit kell tennetek, arról későbbben magatok³⁾ fogtok tanácskozni, ha eszetek van; de hogy minő válasz által hozhatnátok helyes végzést, azt mindjárt megmondom.

V á l a s z ⁴⁾

Méltányos lett volna bizony, óh athéni férfiak

¹⁾ A Lacedaemonok ellen. — ²⁾ Mint a Messeniaiak. —

³⁾ A követek visszavonulása után. — ⁴⁾ Melyet Demosthenes indítványozott, de melynek szövegét nem ismerjük.

azokat megidézni ¹⁾, kik az ígéreteket hozzák ²⁾, melyek föltétele alatt reá álltatok békét kötni.

29. Mert sem magam nem mertem volna a követségben eljárni, s tudom hogy ti sem hagyatok volna föl a háborúval, ha azt gondoljátok vala, hogy Fülöpp békét nyervén ilyeneket teend. De az akkor mondottak ³⁾ sokkal eltértek ezektől ⁴⁾. S ismét méltányos lett volna, még másokat is megidézni. Kiket? Azokat, kik midőn én már a béke megkötése után az esküátvételi utóbbi követségből visszajöven, előre

73. 1. mondtam a sejtelmemet, hogy az állam ámittatik s óvást tettem ellene s nem engedtem, hogy Pyla és a Phocäabeliek elhagyassanak.

30. Azt mondták, hogy én vizivó létemre természetesen mogorva és makacs ember vagyok, hogy ellenben Fülöpp, ha előrenyomul, azt teendi a mit ti csak kívánhattok, hogy Thespiát és Platäát erősíteni, a Thebánok segédét megszüntetendi, Cherzonézust saját költségén keresztülvágandja, Euböát és Oropot Amphipolis helyett nektek visszaadandja. Tudom, emlékeztek, hogy mind ez itt a szószéken mondatott, jóllehet nem vagytok képesek a jogtalanokokról megemlékezni.

31. S a mimindenek fölött a leggyalázatosabb, e remények fejében azt határozátok, hogy ezen béke még az utódok számára is főnálljon. Oly annyira

¹⁾ Hogy választ javasoljanak. — ²⁾ A királytól. —

³⁾ Az athéni követek által Fülöpp jószándokáról. — ⁴⁾ A miket Fülöpp most elkövet.

megcsalattatok! De minek mondom most ezeket, s miért állítom, hogy megidézni kellett volna azokat?

¹⁾ Én, az istenekre, szabadszólással megmondom nektek az igazat s nem fogom eltitkolni.

32. Nem azért, hogy szidalmakba keveredvén, enmagamnak ugyan egyenlő mértékben ²⁾ szerezzek nálatok meghallgattatást, ellenfeleimnek pedig előről új alkalmat nyujtsak, hogy ismét kapjanak valamit Fülöpptől; sem azért, hogy csak úgy haszontalanul csevegjek, hanem mivel azt vélem, hogy az, mit Fülöpp tesz, majdan inkább busítandó titeket mint most.

33. Mert látom, hogy a dolog előhalad s nem akarnék ugyan helyesen gyanítani, de attól tartok, hogy ez ³⁾ már nagyon közel van. Midőn tehát nem lesz többé hatalmatokban nem gondolni az eseményekkel, s nem fogjátok tőlem vagy más valakitől hallani, hanem tinmagatok mindnyájan látni és jól tudni, hogy ezek ⁴⁾ ellenetek vannak, azt tartom, hogy haragosak és dühösek leendetek.

34. Félek tehát nehogy, miután a követek azt 74. l. elhallgatták, a miért megajándékozottaknak érzik magukat ⁵⁾, azok kerüljenek talán a ti haragotok alá, a kik azon dolgok közül, melyek ezeknek vétke által elvesztek, valamit jóvátenni törekesznek. Mert látom, hogy némelyek többnyire nem a vétkeseken,

¹⁾ A békekötés szerzőit. — ²⁾ Mint ellenfeleim. — ³⁾ A mi titeket busítani fog. — ⁴⁾ Fülöpp készülétei. — ⁵⁾ Fülöpp megvesztegeté az athéni követeket, hogy hallgassák el valódi szándokait.

hanem azokon, kik kezök ügye alatt vannak, töltik ki leginkább haragjokat.

35. Miglen tehát a dolgok még készülnek s keletkezőben vannak s mi egymást meghallgatjuk, mind-egyiket közöletnek, noha jól tudja, emlékeztetni akarom, hogy kicsoda vett rá úteket, a Phocäabelieket és Pylákat elhagyni, melyeket ő elfoglalván ura lón az Attikába és Peloponnézbe vezető utnak s azt okozta nektek, hogy nem tanácskoztok többé jogaitokról és a külügyekről, hanem az országban levő sajátotokról és az Attika elleni háborúról, mely kitkit fog ugyan megszomorítani, miután beálland, de mely azon a napon ¹⁾ kezdődött.

36. Mert ha akkor meg nem csalattatok volna, semmi baj nem érné most az államot, mivel Fülöpp sem Attikába nem jöhetett volna, fölülmulván minket hajóival, sem gyalogságával nem nyomulhatott volna a Pylákon és Phocéán túl, hanem vagy jogszerűleg cselekszik s megtartva a békét nyugodtan viseli magát, vagy azonnal hasonló háborúban találkozott volna, melyért akkor a békét ohajtá.

37. Ez tehát emlékeztetés okáért most elegendő. De ne történjék, óh összes istenek! hogy ez legszabatosabban bebizonyuljon. Mert én legalább nem akarnám, hogy akár ki, ha érdemes is hogy elpusztuljon, mindnyájunk veszélyével és kárával lakoljon.

¹⁾ Midőn a béke megkötötték.

1981/32

1357

